

π. Άναστάσιος Γκοτσόπουλος
Έφημέριος Ι. Ν. Ἀγ. Νικολάου Πατρῶν

**ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΒΛ. ΦΕΙΔΑ
«ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ι. ΚΑΝΟΝΕΣ»**

Δημοσιεύθηκε στό δελτίο ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ (τεύχ. 699/30.4.09, σ.σ. 11-33) ἄρθρο τοῦ Καθηγητοῦ Βλασίου Φειδᾶ μέ τίτλο «τό ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετά τῶν ἐτεροδόξων κατά τοὺς ιερούς Κανόνες»[1] (στό ἔξῆς : Φειδᾶς). Ὁπως ἀναφέρει ὁ συντάκτης, τό ἄρθρο αὐτό ἀποτελεῖ ἀπάντηση-γνωμοδότηση σέ ἐρώτημα πού τοῦ ἀπευθύνθηκε.

Ἡ δημοσίευση τόσο μεγάλης ἐργασίας (σελ. 23) στό ἐπίσημο δελτίο τοῦ Ὥρθιοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Σαμπεζύ Γενεύης) καὶ ἡ προσωπικότητα καὶ οἱ πολλές καὶ κρίσμες ἴδιότητες τοῦ συντάκτου καταδεικνύουν τή σοβαρότητα τοῦ θέματος τῶν συμπροσευχῶν μέ ἐτεροδόξους στή σύγχρονη διορθόδοξη καὶ διαχριστιανική συνεργασία.

Στό ἄρθρο ὁ καθηγητής συμπεραίνει ὅτι ὅχι μόνο δέν ἀπαγορεύεται ἡ συμπροσευχή μέ τούς ἐτεροδόξους στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἀλλά ἀντιθέτως οἱ Ι. Κανόνες ἐνθαρρύνουν τήν κοινή προσευχή μέ τίς ἄλλες ὄμοιογίες, ἡ δέ κανονική ἀπαγόρευση περιορίζεται ἀποκλειστικά στή Θ. Λειτουργία.

Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ κ. Φειδᾶ ἐντοπίζεται κυρίως στά ἔξῆς σημεῖα :

- 1. στήν «ἀκριβῆ γραμματική ἔρμηνεία» (Φειδᾶς, σ. 15) τῶν Κανόνων,
- 2. στήν «συνεπῆ ἀναφορά τοῦ πνεύματος ἀντοῦ εἰς τά συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικά προβλήματα τῆς συγκεκριμένης ἐποχῆς» καὶ εἰδικότερα «εἰς τάς ἐπικινδύνους διά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ' αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15),
- 3. οἱ Ρωμαιοκαθολικοί καὶ οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικαστεῖ ὡς αἵρετικοί καὶ
- 4. οἱ συμπροσευχές εἶναι «ἀναπόφευκτος συνέπεια» τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

A. Ποιά ἡ ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι»;

Δέν εἶναι ἀκριβές ὅτι «οἱ κανόνες συνδέουν πάντοτε τό "συνεύχεσθαι" πρός πράξεις συλλειτουργίας ἢ συνιερουργίας ὁρθοδόξων κληρικῶν μετά αἵρετικῶν».

Ο Καθηγητής Φειδᾶς ἔξετάζοντας τήν «ἀκριβῆ γραμματική ἔρμηνεία» τῶν Ιερῶν Κανόνων συμπεραίνει ὅτι «συνεπῶς, εἶναι εὐνόητον, ὅτι ὁ ΜΕ' καὶ οἱ λοιποὶ σχετικοί Ἀποστολικοί κανόνες συνδέουν πάντοτε τό "συνεύχεσθαι" πρός πράξεις συλλειτουργίας ἢ συνιερουργίας ὁρθοδόξων κληρικῶν μετά αἵρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) καὶ «συνεπῶς, ἡ ἀληθῆς ἔννοια τῶν ἀνωτέρω κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἵρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν εὐλογον καὶ αὐτονόητον ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὁρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἐτεροδόξων καὶ ὅχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20).

Περιορίζει δηλαδή τήν ἔννοια τῆς συμπροσευχῆς ἀποκλειστικά καί μόνο στή Θ. Λειτουργία καί ὅχι σέ ἄλλη ἀκολουθία.

Εἶναι ἀσφαλῶς προδήλως ἀνακριβῆ τά συμπεράσματα αὐτά, διότι - ὅπως θά καταδειχθεῖ - ή ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στούς Ι. Κανόνες εἶναι πολύ εὐρεία καί περιλαμβάνει ἀπό τήν ἀπλή προσευχή λαϊκῶν ἐκτός ναοῦ, «ἐν οἴκῳ ἢ ἐν ἀγρῷ», μέχρι καί τήν ἐνώπιόν του θυσιαστηρίου τέλεση τῆς Θ. Λειτουργίας ἀπό κληρικούς. Μέ κανένα τρόπο δέν εἶναι δυνατόν νά περιορίζεται μόνο στή συμμετοχή κληρικῶν στή Θ. Λειτουργία :

1. Η ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στή θύραθεν καί πατερική γραμματεία.

Στήν ἀρχαία ἑλληνική γραμματεία, κατά τόν Ἰω. Σταματάκο, «συνεύχομαι» σημαίνει «εὔχομαι (προσεύχομαι) ἀπό κοινοῦ μετά τινός, ἐνώνω τάς εὐχάς μου μέ τάς δικάς του»[2]. Στήν Πατερική γραμματεία, σύμφωνα μέ τόν G.W.H.Lampe[3] «συμπροσεύχομαι» σημαίνει "pray together, pray with", ἐνώ τό «συνεύχομαι» σημαίνει α) «pray with, pray together» (=προσεύχομαι μαζί) καί β) "wish one well" (=εὔχομαι νά εἶναι καλά).

Στήν Καινή Διαθήκη ἀπαντᾶται μόνο τό ωρημα «εὔχεσθαι»[4], ὅπου σέ καμία περίπτωση δέν ὑπονοεῖται ἡ τέλεση Θ. Λειτουργίας, ἀλλά μόνο προσευχῆς ἢ ἀπλῆς εὐχῆς. Παρόμοιες εἶναι καί οἱ ἀναφορές στή μετάφραση τῶν Ο' στήν Π. Δ.

Κατά συνέπεια, δέν βρίσκει ἔρεισμα οὔτε στήν Ἀγ. Γραφή, οὔτε στήν πατερική ἡ θύραθεν γραμματολογία ἡ ἐρμηνεία ὅτι «συνεύχομαι» ἢ «συμπροσεύχομαι» σημαίνει ἀποκλειστικά τή συμμετοχή ὅχι σέ ἀπλή κοινή προσευχή, ἀλλά στήν τέλεση Θ. Εὐχαριστίας.

2. Η ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στούς Ιερούς Κανόνες.

Εἶναι προφανές ὅτι ὅταν οἱ συντάκτες τῶν Ιερῶν Κανόνων θέλουν νά διευρύνουν ἡ νά περιορίσουν τήν ἔννοια ἐνός ὄρου, ἡ νά δώσουν διαφορετικό νόημα, ἀπό ὅτι ἡ συνήθης ἔννοιά του στή βιβλική καί πατερική γραμματεία ὀφείλουν νά τό προσδιορίσουν ἐπακριβῶς. Κάτι τέτοιο δέ συμβαίνει μέ τόν ὄρο «συνεύχεσθαι» καί τούς συναφείς. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὁ Θ' Κανόνας τοῦ Αγ. Τιμοθέου Άλεξανδρείας ὁ ὅποιος περιορίζει τήν ἔννοια τοῦ «εὔχεσθαι» καί «εὐχή» μόνο στήν Αγ. Αναφορά τῆς Θ. Λειτουργίας λέγοντας : «Ἐὶ ὀφείλει Κληρικός εὔχεσθαι ... ἢ ... ὅπόταν ποιῇ τήν εὐχήν, ἥγουν τήν προσφοράν». Τό «ἥγουν» προσδιορίζει ἐπακριβῶς τή βούληση τοῦ συντάκτου ὅταν ὄμιλεī περί τοῦ «εὔχεσθαι» καί «εὐχή». Έάν «εὔχεσθαι» καί «εὐχή» ἔννοεῖτο πάντοτε ἡ Θ. Λειτουργία, δέν χρειαζόταν διευκρίνιση.

Στούς περισσότερους ἀπό τούς Ι. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αίρετικούς δέν προσδιορίζεται ὅτι ἡ ἀπαγόρευση ἀφορᾶ μόνο κληρικούς. Σέ δόρισμένους μάλιστα ρητῶς προβλέπονται ἐπιτίμια γιά τούς λαϊκούς πού παραβαίνουν τήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς. Κατά συνέπεια, «συνεύχεσθαι» σημαίνει καί τήν ἀπλή προσευχή, διότι ἀσφαλῶς οἱ λαϊκοί μποροῦν μόνο νά συμπροσεύχονται καί ὅχι νά συλλειτουργοῦν.

Ίδιαίτερα σημαντικός γιά τήν κατανόηση τοῦ ποιά προσευχή μέ αίρετικούς ἀπαγορεύεται εἶναι ὁ ΞΕ' (ἢ ΞΔ' κατά Ράλλη-Ποτλή (στό ἔξῆς : Ρ-Π.) Κανόνας τῶν Αγ. Αποστόλων : «Ἐὶ τὶς κληρικός, ἢ λαϊκός εἰσέλθοι εἰς συναγωγὴν Ιουδαίων, ἢ αίρετικῶν προσεύχασθαι, καί καθαιρείσθω, καί ἀφοριζέσθω». Δυστυχῶς αὐτός ὁ σημαντικός κανόνας διέλαθε (;) τής προσοχῆς τοῦ καθηγητοῦ καί δέν τόν ἀναλύει

στό ἄρθρο! Καί μόνο αὐτός ὁ Κανόνας καταρρίπτει τόν ἐσφαλμένο ἰσχυρισμό τοῦ ἀρθρογράφου ὅτι «οἱ σχετικοί Ἀποστολικοί κανόνες συνδέουν πάντοτε τό "συνεύχεσθαι" πρός πράξεις συλλειτουργίας ἢ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά αἵρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) καὶ «συνεπῶς, ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν ἀνωτέρω Κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἵρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν εὔλογον καὶ αὐτονότητον ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων καὶ ὅχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πάσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20). Ὁταν ὁ ΞΕ' Ἀποστολικός ἀπαγορεύει τό «εἰσέλθοι ... προσεύξασθαι» ἀσφαλῶς καὶ δέν ἔννοεῖ τό συλλείτουργο, διότι δέν νοεῖται κοινή θ. Λειτουργία μέ Ιουδαίους στή συναγωγή τους!

Τό ἵδιο συμβαίνει καὶ μέ τόν ΛΖ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ: «ὅτι οὐ δεῖ παρά τῶν Ιουδαίων ἡ αἵρετικῶν τά πεμπόμενα ἑορταστικά λαμβάνειν, μηδέ συνεορτάζειν αὐτοῖς». Καὶ αὐτός δέ μνημονεύεται καθόλου στό ἄρθρο. Εἶναι πρόδηλο ὅτι στό «συνεορτάζειν» ἐμπερικλείεται κάθε λατρευτική ἀκολουθία καὶ τελετή - ἀσφαλῶς καὶ ἡ Θ. Λειτουργία, ἀλλά ὅχι μόνο αὐτή - πρός τιμήν προσώπου ἡ γεγονότος τό ὅποιο ἑορτάζεται ἀπό τούς Ιουδαίους ἡ αἵρετικούς. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ ἑορτές τῶν Ιουδαίων καὶ αἵρετικῶν ἀντιμετωπίζονται μέ ἐνιαία ἀπαγόρευση.

Ἐπίσης σαφής εἶναι καὶ ὁ Β' Κανόνας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ (καὶ αὐτός δέν ἀναφέρεται στό ἄρθρο): «μή ἔξειναι δέ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, μηδέ κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι τοῖς μή τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις». Προφανῶς τό «κοινωνεῖν» ἀναφέρεται στή Θ. Εὐχαριστία καὶ ἀντιδιαστέλλεται πρός τό «κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι», ὅπου ὑπονοεῖ τήν ἀπλή προσευχή. Μέ τό «κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι» δέν νοεῖται τέλεση Θ. Λειτουργίας, ἀφ' ἐνός μέν διότι τέλεση Θ. Λειτουργίας, χωρίς νά εἶναι ἀνάγκη, ἐν οἴκῳ ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τόν Κανόνα ΝΗ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, καὶ ἀφ' ἔτέρου διότι δέν θά εἶχε νόημα στόν ἵδιο Κανόνα ἡ ἐπανάληψη ἀπαγορεύσεως τελέσεως Θ. Λειτουργίας.

Σύμφωνα μέ τόν Ι' Κανόνα τῶν Αγ. Ἀποστόλων "εἴ τις ἀκοινωνήτω, κἀν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω". Ὁταν ὁ Κανόνας ἐπιβάλλει ἀφορισμό σέ ὅποιον «κἀν ἐν οἴκῳ συνεύξηται» μέ ἀκοινωνητον (αἵρετικό ἢ ἀφορισμένο), προφανῶς ἔννοεῖ τήν ἀπλή συμπροσευχή καὶ ὅχι τήν τέλεση Θ. Λειτουργίας, διότι, ὅπως ἐλέγχθη ἡδη, χωρίς νά ὑπάρχει ἀνάγκη, τέλεση Θ. Λειτουργίας «ἐν οἴκῳ» ἀπαγορεύεται αὐστηρά. Ἐπί πλέον δέ, καὶ ἡ ἴδια ἡ δομή τοῦ κειμένου ὑπονοεῖ ὅτι δέν πρόκειται γιά τήν εὐχαριστηριακή σύναξη, ἀλλά γιά ἀπλή κατ' ίδιαν προσευχή. Ἄρα, μέ τό "κἀν ἐν οἴκῳ συνεύξηται" ἔννοεῖ ὅποιαδήποτε ἀπλή συμπροσευχή ὥ παραβαίνων αὐτόν τόν Κανόνα «ἀφοριζέσθω»!

Εἶναι ἀπαραίτητο νά σταθοῦμε στήν ἐρμηνεία πού δίνει ὁ καθηγητής στόν Θ' Κανόνα τοῦ Αγ. Τιμοθέου Αλεξανδρείας, ὅπου, ἐσφαλμένως, συμπεραίνει ὅτι «έπομένως οἱ ἀρειανοί ἡ ἄλλοι αἵρετικοί δύνανται νά παρίστανται εἰς τήν ὑπό ὁρθοδόξου κληρικοῦ τελουμένην ὁρθόδοξον θείαν λειτουργίαν τουλάχιστον "μέχρι τοῦ ἀσπασμοῦ"» (Φειδᾶς, σ. 20) καὶ «ὅθεν ... εἰς "οὐδέν βλάπτει" ὁ συνεκκλησιασμός ὁρθοδόξων καὶ αἵρετικῶν κατά τήν θείαν λειτουργίαν» (Φειδᾶς, σ. 21). Ὅμως κάτι τέτοιο δέν προκύπτει καθόλου ἀπό τό κείμενο τοῦ Κανόνος:

«Ἐοώτησις: Εἰ ὀφείλει Κληρικός εὔχεσθαι, παρόντων Αρειανῶν, ἡ ἄλλων αἵρετικῶν, ἡ οὐδέν αὐτόν βλάπτει, ὅπόταν αὐτός ποιῇ τήν εὐχήν, ἥγουν τήν προσφοράν;

Ἀπόκοιτις: Εν τῇ θείᾳ ἀναφορᾷ ὁ Διάκονος προσφωνεῖ πρό τοῦ ἀσπασμοῦ: "Οἱ ἀκοινωνήτοι περιπατήσατε". Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν παρεῖναι, εἰ μή ἡ ἐπαγγέλλωνται μετανοεῖν καὶ ἐκφεύγειν τήν αἵρεσιν». Ἐρωτάται δηλ. ὁ Αγ. Τιμόθεος ἐάν κατά τήν ὥρα τῆς Αγ. Αναφορᾶς σέ Θ. Λειτουργία πού τελεῖ Ὁρθόδοξος κληρικός ἐπιτρέπεται

νά είναι παρόντες ἀρειανοί ἢ ἄλλοι αἰρετικοί. Είναι προφανές ἀπό τή δομή τῆς ἐρωτήσεως ότι τό «εὐχεσθαι» τοῦ πρώτου σκέλους ἐπεξηγεῖται στό δεύτερο μέρος τῆς ἐρωτήσεως μέ τή φράση «ὅταν αὐτός ποιῇ τήν εὐχήν, ἥγουν τήν προσφοράν». Από τό κείμενο προκύπτει σαφῶς ότι τό ἐρωτημα ἀφορᾶ τήν ὑψιστη στιγμή τῆς Ἀγ. Αναφορᾶς καί ἀσφαλῶς δέν ὑπονοεῖται πουθενά στό ἐρωτημα διάκριση γιά δύο μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας. Η Θ. Λειτουργία ἀντιμετωπίζεται ἐνιαία καί ὅχι ὡς δύο τμήματα. Τήν ἵδια ἀποψη περὶ ἐνιαίας ἀντιμετωπίσεως τῆς θ. Λειτουργίας ἐκφράζει καί ὁ Βαλσαμών : «ἡ ἐρωτησις περὶ κληρικοῦ, εἰ ὀφείλει εὐχεσθαι παρόντων αἰρετικῶν, ἥγουν προσφέρειν τήν ἀναίμακτον θυσίαν» (Ρ-Π., δ, 336), καί κατά τόν ἴδιο τρόπο προσεγγίζει καί ὁ Ἀγ. Νικόδημος Ἀγιορείτης τό ἐρωτημα «ἐρωτήθη ὁ Πατήρ οὗτος, ἀν πρέπει ὁ Ἱερεύς νά προσφέρει ἀναίμακτον ἰερουργίαν, ὅταν είναι παρόντες ἀρειανοί καί ἀπλῶς αἰρετικοί», δμοίως καί ὁ Βλάσταρης δέν κάνει διάκριση στά μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας (Ρ-Π., στ, 73). Ἀλλαστε καί στήν ἀπάντησή του ὁ Ἀγ. Τιμόθεος δέν ἀναφέρεται σέ διαφοροποιημένη συμπεριφορά ἔναντι τῶν αἰρετικῶν στά δύο μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας. Έάν ἐννοοῦσε κάτι τέτοιο θά ἔπρεπε νά τό δηλώσει ρητῶς. Η ἀπάντηση τοῦ Ἀλεξανδρείας είναι ἀπλή, σαφής καί ἐνιαία : «οὐκ ὀφείλουσι παρεῖναι» παρά μόνο ἐάν «ἐπαγγέλλωνται» (δηλ. νά ἔχουν ὑποσχεθεῖ) ότι θά μετανοήσουν καί νά φύγουν ἀπό τήν αἴρεση». Πουθενά δε λέει ότι στό πρώτο μέρος τῆς Θ. Λειτουργίας μποροῦν νά παρίστανται καί στό δεύτερο ἀπαγορεύεται. Κάτι τέτοιο δέν μπορεῖ νά δικαιολογηθεῖ ἀπό τό κείμενο τοῦ Ἀγ. Τιμόθεου, οὕτε ἀπό τούς ἐρμηνευτές τού. Ἐπί πλέον δέ καί ὁ κ. Φειδᾶς μνημονεύοντας τόν Βαλσαμώνα λέει : «ἐπομένως ὁ κανών (ὁ Στ' Λαοδικείας) ἀπαγορεύει τόν συνεκκλησιασμόν τῶν ἐπιμενόντων εἰς τήν αἵρεσιν αἰρετικῶν μετά τῶν ὀρθοδόξων κατά τήν τέλεσιν τῆς Θ. Λειτουργίας» (Φειδᾶς, σ. 19), χωρίς νά διακρίνει τά μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας, κατά τά ὄποια στό μέν πρώτο - τάχα - ἔπιτρέπεται ἡ παρουσία τους καί στό δεύτερο ἀπαγορεύεται.

Είναι ἄξιο ἐπισημάνσεως ότι καί ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής ἐπεξηγώντας τό σχόλιο τοῦ Βαλσαμώνος στόν ΜΕ' Αποστολικό ἀναγνωρίζει ότι μέ τή φράση «συνευξάμενος» ὁ Κανόνας ὑπονοεῖ τήν «συμμετοχή σέ προσευχή» σέ ἀντιδιαστολή μέ τή «συλλειτουργία»: «Ἐνταῦθα μή εἰπης ἐν ναῷ τόν ἐπίσκοπον καί τούς λοιπούς συνεύξασθαι μετά αἰρετικῶν (=συλλειτουργία), οἱ τοιοῦτοι γάρ καθαιρεθήσονται...Αλλ' ἐκλαβοῦ τό συνεύξασθαι εἰς τό ἀπλῶς κοινωνῆσαι καί ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπί τήν εὐχῆ τοῦ αἰρετικοῦ (=συμμετοχή εἰς τήν προσευχήν)» (Φειδᾶς, σ. 17).

Τέλος, ὁ κ. Φειδᾶς συνομολογεῖ ὅρθως ότι γιά τήν περίπτωση τῆς ἀπλῆς συμπροσευχῆς μέ αἰρετικό καί ὅχι τῆς συλλειτουργίας, προβλέπεται στόν ΜΕ' Αποστολικό Κανόνα ἡ ποινή τοῦ ἀφορισμοῦ: «συνεπῶς, τό ρῆμα "συνεύχεσθαι" ἀναφέρεται εἰς δύο διαφορετικάς περιπτώσεις, ἥτοι εἰς ἀπλήν συμπροσευχήν καί εἰς τήν συλλειτουργίαν, διό καί εἰς τήν δευτέραν περίπτωσιν ἡ προτεινόμενη ποινή τῆς καθαιρέσεως είναι σαφῶς βαρυτέρα», ἐνῶ στήν πρώτη περίπτωση τῆς «ἀπλῆς συμπροσευχῆς» προβλέπεται ἡ ποινή μόνο τοῦ ἀφορισμοῦ (Φειδᾶς, σ. 17). Παρόλα αὐτά στή συνέχεια τήν ἐπί ποινή ἀφορισμοῦ ἀπαγόρευση τοῦ Κανόνος δέν τήν θεωρεῖ ἄξια σημασίας. Τήν ἀντιπαρέχεται διά τῆς σιωπῆς ...

3. Όλοι οἱ ἔγκριτοι σχολιαστές τῶν Ι. Κανόνων χρησιμοποιοῦν τό «συνεύχεσθαι» ἢ «προσεύξασθαι μετά τινός» πρωτίστως μέ τήν ἐννοια τῆς ἀπλῆς συμπροσευχῆς καί σπανιότερα μέ τήν ἐννοια τοῦ συλλειτουργεῖν. Ἐνδεικτικά:

1. Βαλσαμών [«έγκριτος κανονολόγος» (κατά τόν κ. Φειδᾶ, σ. 17) καί τῶν «Ιερῶν Κανόνων διασημότατος ἐξηγητής» (κατά τῶν Κων/ίνο Οἰκονόμο)]. Σημειώνεται ότι ὁ ίδιος ὁ καθηγητής προσμαρτυρεῖ ότι «ὁ ἔγκριτος κανονολόγος Θεόδωρος Βαλσαμών εἰς τὸν σχολιασμόν του ([ΜΕ' Αποστολικοῦ](#)) κανόνος ... παρατηρεῖ ὅρθως τὴν πολλαπλήν χρῆσιν τοῦ ρήματος "συνεύχεσθαι", ἡ ὥποια δηλούται καὶ διὰ τῆς διαφορᾶς τῶν προβλεπομένων ἐκκλησιαστικῶν ποιῶν» (Φειδᾶς, σ. 17)! Ἐν τούτοις, ἀπορεῖ κανείς πῶς στά συμπεράσματα παραβλέπει τὴν «ὅρθη παρατήρηση» τοῦ Βαλσαμῶνος καὶ περιορίζει ἐντελῶς ἀναιτιολόγητα τὴν ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» μόνο στή Θ. Λειτουργία καὶ στό συλλειτουργεῖν!

Ἐπί πλέον κατά τόν Βαλσαμώνα :

- «ὁ ἀφωρισμένω συνευξάμενος ὅπουδήποτε ἀφορισθήσεται, καὶ ἐπίσκοπος ἔστι, καὶ λαϊκός ... εἰ τις οὖν μετ' αὐτοῦ συμψάλλῃ ἐν οἴκῳ, ἢ ἐν ἀγρῷ, οὐκ αἰτιαθήσεται ταυτόν γάρ ἔστι τό ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἔξωθεν ταύτης συνεύξασθαι μετά τοῦ ἀφωρισμένου συνομιλεῖν δέ μετά τοῦ ἀφωρισμένου οὐ κωλυώμεθα» (ἔρμηνεία στόν Γ' Αποστολικό, Ρ-Π., β, 14). Ο Βαλσαμών, εἶναι ἀπολύτως σαφής : τό ἀντικανονικῶς «συνεύξασθαι» διαπράττεται «όπουδήποτε», καὶ ἀπό ἐπίσκοπο καὶ ἀπό λαϊκό. Συνεπῶς δέν πρόκειται περὶ συλλειτουργίας. Καὶ ἀπλή συμψαλμαδία ὡς συμπροσευχή μπορεῖ νά τελεσθεῖ ἢ στό σπίτι, ἢ στήν ὕπαιθρο. Δέν ἔχει σημασία ἀν τελεῖται ἐνώπιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος «ἐν ἐκκλησίᾳ», ἢ κατ' ιδίαν «ἔξωθεν αὐτῆς». Εἶναι προφανές ότι ὁ Βαλσαμών δέν ἀναφέρεται ἀποκλειστικά σέ Θ. Λειτουργία καὶ συλλειτουργία, ἀλλά σέ ὄποιαδήποτε προσευχή.
- «Ἐνταῦθα (στόν ΜΕ' Κανόνα) μή εἴπης ἐν ναῷ τόν ἐπίσκοπον καὶ τούς λοιπούς συνεύξασθαι μετά αἱρετικῶν οἱ τοιοῦτοι γάρ καθαιρεθήσονται κατά τόν ΜΣτ' κανόνα, καθώς καὶ ὁ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τί «=συμμετοχή εἰς τήν προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 17)» (Ρ-Π, β, 60). Μέ ἀπλά λόγια λέει ὁ Βαλσαμών : ὁ ΜΕ' Κανόνας δέν ἀφορᾶ στή περίπτωση πού ἔχουμε συμπροσευχή στό Ναό ἐπισκόπου μέ αἱρετικούς. Αὐτή ἡ περίπτωση, δηλαδή ἡ ἐν τῷ ναῷ συμπροσευχή ἐπισκόπου καὶ αἱρετικῶν καὶ μάλιστα ἀν δοθεῖ ἀδεια στούς αἱρετικούς νά συμπεριφερθοῦν ὡς κληρικοί ἀντιμετωπίζεται ἀπό τόν ἐπόμενο ΜΣτ' Κανόνα πιό αὐστηρά μέ καθαιρεση. Ἐδῶ, στόν ΜΕ' Κανόνα, νά ἐκλάβεις τό «συνεύξασθαι» ὡς ἀπλή λατρευτική ἐπικοινωνία καὶ ἀπλή προσευχή, χωρίς νά ἔχουμε ἰεροπραξία ἀπό κληρικό γι' αὐτό ἐδῶ ἔχουμε μόνο ἀφωρισμό. Συνεπῶς, κατά τό Βαλσαμῶνα, «συνεύξασθαι» σημαίνει τήν ἀπλή προσευχή ἀκόμα καὶ ἐκτός Ναοῦ, χωρίς ἰεροπραξία κληρικῶν, χωρίς τέλεση Θ. Λειτουργίας. ἀλλ' ἐκλαβοῦ τό συνεύξασθαι εἰς τό ἀπλῶς κοινωνῆσαι, καὶ ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπί τῇ εὐχῇ τοῦ αἱρετικοῦ (κατά τόν Φειδᾶ):
- «Διά τοι τοῦτο (μνημονεύει τούς Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τήν συμπροσευχή μέ αἱρετικούς) καὶ ἡμεῖς ψηφιζόμεθα, μή μόνον ἀφωρισμῶ καὶ καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι τούς λαϊκούς τε καὶ κληρικούς, συνευχομένους ἐν ἐκκλησίᾳ ὁρθοδόξων ἢ αἱρετικῶν ἢ ὅπουδήποτε συνευχόμενος αὐτοῖς ἰερατικῶς ... κατά τήν τῶν ηγθέντων θείων κανόνων περίληψιν. Ἡ γάρ στενοχωρία τῶν τόπων, καὶ ὁ τῶν αἱρετικῶν πληθυσμός, τῆς ὁρθοδόξου πίστεως οὐ μετήμειψε τήν ἀκεραιότητα» (Ρ-Π., δ, 460). Υπόκεινται στό ἐπιτίμιο καὶ οἱ λαϊκοί ὅταν συνεύχονται προφανῶς δέν συλλειτουργοῦν !

2. Άγ. Νικόδημος Αγιορείτης:

- «μέγα ἀμάρτημα λογιάζει ὁ παρών Κανών (ΞΕ' Αποστολικός) τό νά ἔμβη τινάς Χριστιανός μέσα εἰς συναγωγήν Ἰουδαίων ἡ αἱρετικῶν διά νά προσευχηθῆ ...πόσῳ μᾶλλον παρανομεῖ ὁ Χριστιανός ἐκεῖνος ὅπου συμπροσεύχεται μέ τούς σταυρωτὰς τοῦ Χριστοῦ;» (έρμηνεία στόν ΞΕ' Αποστολικό, Πηδάλιον, σ. 84-85). Προφανῶς ἀναφέρεται σέ ἀπλή συμπροσευχή, διότι δέ νοεῖται Θ. Λειτουργία καί συλλείτουργο σέ ... ἐβραϊκή συναγωγή !
- «ὅποιος ἥθελε συμπροσευχηθεῖ μέ ἐκεῖνον ὅπου ἀφορίσθη ἀπό τήν ὄμήγυριν, καί τήν προσευχήν τῶν πιστῶν, κἀν καί δέν ἥθελεν συμπροσευχηθῆ μέσα εἰς τήν ἐκκλησίαν, ἀλλά μέσα εἰς τόν οἴκον ὁ τοιοῦτος ἡ ἵερωμένος εἶναι ἡ λαϊκός ἀς ἀφορίζεται» (έρμηνεία στόν Γ' Αποστολικό, Πηδάλιον, σ. 13). Αὐτός πού ἀποκόπτεται ἀπό τήν κοινή λατρεία, δέν εἶναι ἀποδεκτός οὕτε σέ κατ' ιδίαν συμπροσευχή. Καί ἐδῶ δέν πρόκειται γιά Θ. Λειτουργία καί συλλείτουργο διότι ὁ λαϊκός δέν συλλείτουργει.
- «ὁ παρών Κανών (ΜΕ' Αποστολικός) διορίζει ὅτι ὅποιος Ἐπίσκοπος, ἡ Πρεσβύτερος, ἡ Διάκονος ἥθελε συμπροσευχηθῆ μονάχα, ἀλλ' ὅχι καί νά συλλείτουργήσῃ μέ αἱρετικούς ἀς ἀφορίζεται ... εἰ δέ καί ἐσυγχώρησεν εἰς τούς αἱρετικούς νά ἐνεργήσουν κανένα λειτουργημα ὡσάν κληρικοί, ἀς καθαιρῆται» (έρμηνεία στόν ΜΕ' Αποστολικό, Πηδάλιον, σ. 50-51). Καί ἐδῶ ἀντιδιαστέλλεται σαφέστατα ἡ συμπροσευχή ἀπό τή συλλείτουργία καί ως πρός τήν πράξη τοῦ παραβάτου καί ώς πρός τίς συνέπειες.
- στήν έρμηνεία τοῦ ΙΑ' Αποστολικοῦ δέχεται ο Άγ. Νικόδημος ώς δυνατές καί τίς δύο ἔννοιες : ἡ ὅτι τό «συνεύξηται λαμβάνεται ἀντί τοῦ συλλείτουργήσῃ» ἡ «δηλοί κατά τήν κυριολεξία του, τό νά συμπροσευχηθῆ» (έρμηνεία στόν ΙΑ' Αποστολικό, Πηδάλιον, σ. 14).

3. Αριστινός:

Ο καθηγητής στό ἄρθρο μνημονεύει μόνο μία φράση τοῦ Αριστηνοῦ («ὅ συνευχόμενος ἢτοι συλλείτουργῶν»), μέ τήν ὅποια ἐπεξηγεῖ τόν ΙΑ' Αποστολικό, ὅπου σαφῶς πρόκειται γιά συλλείτουργία κληρικοῦ μέ καθηρημένο κληρικό. Ασφαλῶς ὁ Αριστινός δέν ἀναφέρει ὅτι αὐτή ἡ έρμηνεία ἀφορᾶ ὅλους τούς Κανόνες, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τά ἐπόμενα χωρία, ὅπου σαφῶς ἐπεκτείνει τήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς καί στήν ἀπλή προσευχή :

- «ὅ εἰσελθών εἰς συναγωγήν Ἰουδαίων ἡ αἱρετικῶν καί προσευξάμενος μετ' αὐτῶν ... ὁ δέ ἐν οἴκῳ συνευξάμενος μόνον αἱρετικοῖς ἐπίσκοπος, ἡ πρεσβύτερος, ἡ διάκονος ἀφορίζεται» (έρμηνεία στόν ΞΔ' Αποστολικό, Ρ-Π., β, 83). Καί ἐδῶ δέ νοεῖται τό συλλείτουργεῖν Ἰουδαίοις, ἡ συλλείτουργεῖν ἐν οἴκῳ . προφανῶς ἀφορᾶ σέ ἀπλή συμπροσευχή !
- «ὅ συνευχόμενος αἱρετικοῖς ἐν ἐκκλησίᾳ, ἡ ἐν οἴκῳ, ἀκοινώνητος ὡσαύτως ἔστω καί αὐτός» (έρμηνεία στόν Γ' Αποστολικό, Ρ-Π., β, 14). Ή «ἐν οἴκῳ» συμπροσευχή δέν μπορεῖ νά εἶναι συλλείτουργία.
- «ὅ δέ τόν εἰς ἐκκλησίαν μή συναγόμενον τοῖς πιστοῖς παραδεξάμενος, καί κατ' οἴκους αὐτῷ συνευξάμενος ἡ καί ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ τοῖς Κανόσιν ὑπεύθυνος ἔσται» (έρμηνεία στόν Β' Αντιοχείας, Ρ-Π., γ, 129).

- «ὅ συνευξάμενος μόνον αἴρετικοῖς, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἀφορίζεται · ὁ δέ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ἐνεργῆσαι τι, ώς ιερωμένοις καὶ κληρικοῖς, καθαιρεῖται» (έρμηνεία στὸν ΜΕ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 60-61). Αντιδιαστέλλεται τό **«συνευξάμενος μόνον»** ἀπό τό **«ἐπιτρέψας ἐνεργῆσαι τι ώς ιερωμένοις ἢ κληρικοῖς»**. Κατά συνέπεια μέ τό **«συνευξάμενος μόνον»** ὁ Κανόνας ύπονοεῖ τήν ἀπλή συμπροσευχή χωρίς ιερατική πράξη καὶ ἐπιβάλλει ἀφορισμό. Ἄν ύπονοεῖτο συλλείτουργο τότε θά εἶχαμε καθαιρεση, διότι θά ἐνέπιπτε στήν περίπτωση **«ἐπιτρέψας ἐνεργῆσαι τι ώς ιερωμένοις ἢ κληρικοῖς»**.

4. Βλάσταρης:

- **«αἱρετικῷ ἢ σχισματικῷ ὄλως ἡμᾶς οὐκ ἐπιτρέπει συνεύχεσθαι»** (Ρ-Π., στ, 73). Τό **«ὄλως»**, πού δέν ύπάρχει στό κείμενο τοῦ Κανόνος, τοποθετήθηκε ἀπό τόν έρμηνευτή γιά νά καλύψει κάθε ἔννοια τοῦ **«συνεύχεσθαι»** καὶ γιά νά ἐπιτείνει τήν **«ἔννοια τῆς ἀπαγορεύσεως»**.

5. Ζωναρᾶς:

- **«Μέγα ἀμάρτημα ὁ κανών (ΞΔ' Ἀποστολικός) τό Χριστιανόν εἰς Ιουδαίων συναγωγήν, ἢ αἱρετικῶν χάριν προσευχῆς εἰσιέναι ... Χριστιανός τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἀναιρέταις συνευχόμενος κριθείη παρανομῶν»** (έρμηνεία στὸν ΞΔ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 82). Άσφαλῶς δέ νοεῖται κοινή Θ. Λειτουργία μέ Ιουδαίους !
- **«εἰ τίς οὖν ἀκοινωνήτω ... συνεύξηται, κἄν μή ἐν ἐκκλησίᾳ ἀλλ' ἐν οἴκῳ, κάκεινος ἀφορισθήσεται»** (έρμηνεία στὸν Γ' Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14).
- **«μήτε ἐν οἴκῳ τινάς συνεύχεσθαι, μήτε ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ αὐτούς (τούς ἀκοινωνήτους) ύποδέχεσθαι.** Τούς δέ τοῖς τοιούτοις **συνευχομένους**, ἢ **ύποδεχομένους αὐτούς εἰς ἐκκλησίας**, ἀκοινωνήτους κάκείνους εἶναι ... τά αὐτά δέ καὶ ὁ Γ' καὶ ὁ ΙΑ' τῶν Αγ. Αποστόλων ἔφη καὶ ὁ ΛΓ' Κανών τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου φησίν, ὅτι οὐ δεῖ αἱρετικῷ ἢ σχισματικῷ συνεύχεσθαι» (έρμηνεία στό Β' Ἀντιοχείας, Ρ-Π., γ, 127). Έδῶ ὁ Ζωναρᾶς ἀντιδιαστέλλει τό **«ἐν οἴκῳ συνεύχεσθαι»** ἀπό τό **«ἐν ἐκκλησίᾳ ύποδέχεσθαι»** τό μέν ώς κατ' ιδίαν ἀπλή συμπροσευχή, τό δέ ώς ἐκφραση τῆς προσευχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Όσοι λοιπόν **«συνεύχονται ἢ ύποδέχονται»** ἀκοινωνήτους ἢ αἱρετικούς ἢ σχισματικούς **«ἀκοινωνήτους κάκείνους εἶναι»**.

4. Όλη ἡ ἐκκλησιαστική παράδοση μέχρι σήμερα θεωρεῖ ὅτι στούς ἐν λόγῳ Κανόνες περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς συμπροσευχῆς ύπάγεται καὶ ἡ ἀπλή συμπροσευχή σέ όποιαδήποτε ἀκολουθίᾳ ἢ τελετή καὶ ὅχι μόνο ἡ τέλεση Θ. Λειτουργίας καὶ τό συλλείτουργο. Ένδεικτικά ἀναφέρω :

α) Αγ. Νικηφόρος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ομολογητής:

- **«Οὐ χρή τό καθόλου εἰς τοιαύτας ἐκκλησίας (πού ύπάγονται σέ αἱρετικούς) εἰσιέναι, κατά τούς εἰρημένους τρόπους (χάριν εὐχῆς καὶ ψαλμωδίας) ...**

άμα γάρ τῷ εἰσαχθεῖναι τήν αἱρεσιν, ἀπέστη ὁ ἔφορος τῶν ἐκεῖσε Ἄγγελος, κατά τήν φωνήν τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καί κοινός οὗκος ὁ τοιοῦτος χρηματίζει ναός. καί, οὐ μή εἰσέλθω, φησίν, εἰς Ἐκκλησίαν πονηρευομένων. καί ὁ Ἀπόστολος, τίς συγκατάθεσις ναοῦ Θεοῦ μετά εἰδώλων;» (Ρ-Π., δ, 431δ)

β) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός Β' (1240):

- «Οθεν καί ἐπισκήπτομαι (παραγγέλλω) πάσι τοῖς λαϊκοῖς, ὅσοι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐστέ τέκνα γνήσια, φεύγειν ὄλω ποδὶ ἀπό τῶν ὑποπεσόντων ιερέων τῇ λατινικῇ ὑποταγῇ· καί μηδέ εἰς ἐκκλησίαν τούτοις συνάγεσθε, μηδέ εὐλογίαν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν δέχεσθε τήν τυχοῦσαν. Κρείσσον γάρ ἐστίν ἐν τοῖς οἴκοις ύμῶν τῷ Θεῷ προσεύχεσθε κατά μόνας ἡ ἐπ' Ἐκκλησίας συνάγεσθε μετά τῶν λατινοφρόνων»^[5]. Ἀς σημειωθεῖ ὅτι ἐδῶ δέν ἀναφέρεται σέ Παπικούς, ἀλλά σέ Ὁρθοδόξους κληρικούς λατινόφρονες.

γ) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος Ε' καί ἡ περί αὐτὸν Πατριαρχική Σύνοδος (1749):

- «Ἐντελλόμεθα καί παραγγέλλομεν πατρικῶς καί πνευματικῶς ...εἰς τό ἔξῆς μή τολμήσετε τό σύνολον νά συγκοινωνεῖτε μετά τῶν αὐτόθι φρατόρων καί φραγκοπατέρων καί λοιπῶν Δυτικῶν, εἰς τά τε ιερά τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας Μυστήρια καί εἰς τάς λοιπάς ἐκκλησιαστικάς τελετάς, προσευχάς τε καί ιερουργίας, ἀλλά νά φυλάττετε ... τό ἀκοινώνητον ὄλως μετ' ἐκείνων ἐν πάσαις ταῖς ιεραῖς τελεταῖς καί ιερουργίαις. Ἐάν δέ μετά τήν πατριαρχικήν καί συνοδικήν ἡμῶν ἐπιτίμησιν, πατρικήν τε καί πνευματικήν παραίνεσιν καί νουθεσίαν ταύτην, τολμήσῃ τις ἀπό λόγου σας νά φανῇ ἀπειθής καί ἐνάντιος καί εἴτε τις ἐκ τῶν αὐτόθι ιερέων τολμήσῃ καί φωραθῆ συνευχόμενος τοῖς Λατίνοις ἡ προσφοράς δεχόμενος ἐκείνων ἡ μνήμας ἄγων ὑπέρ αὐτῶν ... ὁ τοιοῦτος ιερεύς θέλει καθυποβληθῆ τελείᾳ καθαιρέσει τῆς ιερωσύνης αὐτοῦ»^[6].

δ) Σύνοδος Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας, Τεροσολύμων (1848):

- «Ἀποφαίνεται πάλι σήμερα συνοδικῶς ... ὅτι (ὁ Παπισμός) εἶναι αἱρεση καί οἱ ὄπαδοί του αἱρετικοί ... Ἐπίσης οἱ συνάξεις πού συγκροτοῦνται ἀπό αὐτούς εἶναι αἱρετικές καί κάθε κοινωνία πνευματική τῶν Ὁρθοδόξων τέκνων ... μέ αὐτούς εἶναι ἀντικανονική, ὅπως ὁρίζει ὁ ζ' κανόνας τῆς Γ' Οἰκ. Συνόδου»^[7].

ε) π. Ιουστίνος Πόποβιτς:

- «Ο Ιερός Κανών (Ι') τῶν Αγ. Αποστόλων δέν προσδιορίζει ποία ἀκριβῶς προσευχή ἡ ἀκολουθία ἀπαγορεύεται, ἀλλά ἀπαγορεύει κάθε κοινήν μεθ' αἱρετικῶν προσευχήν, ἔστω καί κατ' ίδίαν («συνευξάμενος»). Εἰς τάς οἰκουμενιστικάς κοινάς προσευχάς μήπως δέν γίνωνται καί ἀδρότερα καί εὐρύτερα τούτων; ... Μήπως ὅμως δέν συμβαίνει ... νά εὐλογοῦν αἱρετικοί ρωμαιοκαθολικοί ἐπίσκοποι καί ιερεῖς, προτεστάνται πάστορες, ἀκόμη δέ καί γυναῖκες ;(!)»^[8].

στ) Αθηναγόρας, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καί ἡ περί αὐτὸν Πατριαρχική Σύνοδος (1952):

- «Δέον ἵνα οἱ Ὁρθόδοξοι κληρικοί ἀντιπρόσωποι ὥσιν ὅσω τό δυνατόν ἐφεκτικοί (=διστακτικοί) ἐν ταῖς λατρευτικαῖς μετά τῶν ἐτεροδόξων συνάξεσιν, ὡς ἀντικειμέναις πρός τούς Ιερούς Κανόνας καί ἀμβλυνούσαις τήν ὄμοιογιακήν εὐθιζίαν τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπιδιώκοντες ἵνα τελῶσιν, εἰ δυνατόν, καθαρῶς ὁρθοδόξους ἀκολουθίας καί τελετάς, πρός ἐμφάνισιν οὕτω τῆς αἵγλης καί τοῦ μεγαλείου τῆς ὁρθοδόξου λατρείας πρό τῶν ὄμμάτων τῶν ἐτεροδόξων»^[9]. «Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων»; Ή Πατριαρχική Σύνοδος τά λέει ὅλα! Οὔτε γιά συλλείτουργα ὅμιλει, οὔτε «διομολογιακές προσευχές» ἀνέχεται, ἀλλά διακηρύσσει ἀπερίφραστα ὅτι οἱ λατρευτικές συνάξεις μετά τῶν ἐτεροδόξων ἀντικεινται στούς Ιερούς Κανόνες καί ἔχουν σοβαρές ποιμαντικές συνέπειες καί προτείνει τή διεξαγωγή «καθαρῶς ὁρθοδόξων ἀκολουθιῶν καί τελετῶν» μέ ποιμαντική-ιεραποστολική προοπτική. Κυρίως ὅμως ή Πατριαρχική Σύνοδος ἀποσυνδέει τίς συμπροσευχές ἀπό τήν διεκκλησιαστική ἐπικοινωνία. Μπορεῖ νά ύπάρχει διαχριστιανική συνεργασία χωρίς ὅμως συμπροσευχές!

ζ) Άκομα καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος δέν ἀποδέχεται τήν καινοφανή ἐρμηνεία Φειδᾶ!

1. Στή διδακτορική του διατριβή ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀναφερόμενος στούς Ι. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή σημειώνει ὅτι «δέν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν σήμερον καί πρέπει νά τροποποιηθοῦν αἱ διατάξεις αἱ κανονίζουσαι τάς σχέσεις τῶν ὁρθοδόξων Χριστιανῶν πρός τούς ἐτεροδόξους καί ἐτεροθρήσκους. Δέν δύναται ή Ἐκκλησία νά ἔχῃ διατάξεις ἀπαγορευούσας τήν εἰσοδον εἰς τούς ναούς τῶν ἐτεροδόξων καί τήν μετ' αὐτῶν συμπροσευχήν καθ' ἥν στιγμήν αὗτη διά τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς προσεύχεται ἀπό κοινοῦ μετ' αὐτῶν»[10]. Παρόμοιες ἀπόψεις ἔχει διατυπώσει καί σέ ἀρθρο του μέ θέμα «The problem of Oikonomia today» στό περιοδικό Kanon 6(1983). Είναι ἀπολύτως σαφές ὅτι ὅταν ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης γράφει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ... διά τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς προσεύχεται ἀπό κοινοῦ μετ' αὐτῶν (τῶν αἰρετικῶν)» καί κατά συνέπεια «δέν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν σήμερον καί πρέπει νά τροποποιηθοῦν αἱ διατάξεις» πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή, ἀναφέρεται στίς ἀπλές συμπροσευχές καί λοιπές ἀκολουθίες πού διεξάγονται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καί ἀσφαλῶς ὅχι σέ συλλείτουργο. Δέν ἀποδέχεται ο Πατριάρχης τήν intercommunion! Συνεπῶς γιά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μας ὅταν οἱ Κανόνες ἀναφέρονται σέ συμπροσευχή ἐννοοῦν συμπροσευχή καί ὅχι συλλείτουργο!

2. Ἐπί πλέον ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στήν ἀπό 3.7.1999 ἐπιστολή του πρός τήν Ιερά Κοινότητα τοῦ Ἀγ. Ὁρους ἐπισημαίνει μεταξύ ἀλλων τά ἔξης : «Περὶ τῶν συμπροσευχῶν μετά τῶν ἐτεροδόξων ὑπενθυμίζομεν ὑμῖν ὅτι ἡδη ἀπό τοῦ ἔτους 1952 τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ... φρονεῖ ὅτι "ἡ συμμετοχή τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τήν παγχριστιανικήν κίνησιν δέον ἵνα γίγνηται ύπό τούς ἀκολούθους ὅρους : α)...β)... γ) Δέον ἵνα οἱ Ὁρθόδοξοι κληρικοί ἀντιπρόσωποι ὥσιν ὅσω τό δυνατόν ἐφεκτικοί (=διστακτικοί) ἐν ταῖς λατρευτικαῖς μετά τῶν ἐτεροδόξων συνάξεσιν, ὡς ἀντικειμέναις πρός τούς Ιερούς Κανόνας καί ἀμβλυνούσαις τήν ὄμοιογιακήν εὐθιζίαν τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπιδιώκοντες ἵνα

τελώσιν, εί δυνατόν, καθαρῶς ὁρθοδόξους ἀκολουθίας καί τελετάς, πρός ἐμφάνισιν οὕτω τῆς αἱγλῆς καί τοῦ μεγαλείου τῆς ὁρθοδόξου λατρείας πρό τῶν ὅμμάτων τῶν ἑτεροδόξων". Συνεπῶς, εἶναι ἄδικον νά ἀποδίδονται εὐθύναι εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον διά, τυχόν, **παραβιάσεις τῆς συστάσεως αὐτοῦ αὐτῆς** ὑπό διαφόρων κληρικῶν καί δή κατά τό πλεῖστον ἀνηκόντων εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας. Σημειωτέον ὅτι, ως γνωστόν κατά τήν Διορθόδοξον Συνάντησιν τῆς Θεσ/νίκης (29/4-2/5/1998) ἀπεφασίσθη, κατόπιν πρωτοβουλίας τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Πατριαρχείου, ... ὅπως οἱ Ὁρθόδοξοι Σύνεδροι, οἱ μέλλοντες νά συμμετάσχουν εἰς τήν ἐν Χαράδε Η' Γενικήν Συνέλευσιν τοῦ Π.Σ.Ε., μή συμμετάσχουν εἰς οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς διαρκούσης τῆς Συνελεύσεως, **τούτο δέ ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τῆς ἰσχύος τῆς σταθερᾶς γραμμῆς τῆς ως ἄνω Ἐγκυκλίου τοῦ 1952, ἡ ὅποια οὐδέποτε ἀνεκλήθη, ἔστω καί ἄν, ἀνευ συναινέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρεβιάσθη ἐνίοτε, ἡ ἡρμηνεύθη ἄλλοτε συσταλτικῶς ως ἀφορώσα μόνον εἰς τήν μή συμμετοχήν εἰς τήν ἐν στενῇ ἐννοίᾳ λατρείαν (Θείαν Λειτουργίαν).** Όσον ἀφορᾶ εἰς τήν συμπροσευχήν μετά τῶν ἑτεροθρηγήσκων, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ αὐτονόητον τήν **κανονικήν ἀπαγόρευσιν αὐτῆς καί τήν ἀποχήν ἀπ' αὐτῆς**, χωρίς τοῦτο νά σημαίνῃ ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς συμπαρασύρει εἰς ἀπαγόρευσιν καί τόν διαθρησκειακόν διάλογον»[11].

Ο Οἰκουμενικός Πατριαρχης συνομολογεῖ σαφέστατα ὅτι :

A. Η Πατριαρχική Ἐγκύκλιος τοῦ 1952 ἀπαγορεύει τή συμμετοχή ὅχι μόνο στή Θ. Λειτουργία ἀλλά καί σέ κάθε μιօρφῆς προσευχή, πού διεξάγεται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως σέ «οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς».

B. Η ἀπόφαση τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς (Θεοσαλονίκη, 1998) γιά ἀπαγόρευση συμμετοχῆς σέ ὅποιασδήποτε μιօρφῆς συμπροσευχές («οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς») ἀποτελεῖ ἐφαρμογή τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Ἀθηναγόρα τοῦ 1952, ἡ ὅπως ἐπί λέξει ἀναφέρει ὁ Πατριαρχης, ἀποτελεῖ «ἐκδήλωσιν τῆς ἰσχύος τῆς σταθερᾶς γραμμῆς τῆς ως ἄνω Ἐγκυκλίου τοῦ 1952»,

C. Όλες αὐτές οἱ συμπροσευχές στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως - καί ὅχι μόνο ἡ Θ. Λειτουργία - ἀπαγορεύονται «ώς ἀντικείμεναι πρός τούς ιερούς κανόνας καί ἀμβλύνουσαι τήν ὄμολογιακήν εὐθύνηαν τῶν Ὁρθοδόξων».

D. Η Πατριαρχική Ἐγκύκλιος τοῦ 1952 **ἰσχύει καί σήμερα**, γιατί οὐδέποτε ἀνακλήθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο ἔστω καί ἄν κάποιοι «ἀνευ συναινέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» τήν **παραβιάζουν μερικές φορές ἡ τήν ἡρμηνεύουν συσταλτικά ως ἀφορώσα μόνο στή Θ. Λειτουργία !!!**

E. Οἱ συμπροσευχές πού διεξάγονται εἶναι **παραβιάσεις τῆς Πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου** γιά τίς ὅποιες δέν εὐθύνεται τό Πατριαρχεῖο, διότι γίνονται ἀπό κληρικούς κατά τό πλεῖστον ἄλλων Ἐκκλησιῶν.

Στ. Στήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς ἐντάσσεται καί ἡ συμπροσευχή μέ
έτεροθεόσκους, συνεπῶς οἱ Κανόνες δέν ἀναφέρονται μόνο σὲ συμμετοχή σὲ Θ.
Λειτουργία.

Ζ. Η ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς δέ σημαίνει ὅτι συμπαρασύρει σὲ ἀπαγόρευση
καὶ τό διαθρησκειακό διάλογο.

Ἐκτός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ ἄλλοι σύγχρονοι θεολόγοι πού ἔχουν
συμμετάσχει στό Θεολογικό Διάλογο καὶ ὁρισμένοι ἐξ' αὐτῶν μέ σημαντική
συμβολή στήν Οἰκουμενική Κίνηση πού ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέ τό θέμα τῆς κοινῆς
προσευχῆς στά πλαίσια τῆς (Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανός, πρώην
Θυατείρων Μεθόδιος, π. Θεόδ. Ζήσης, Ἰ. Καρμίρης, Κ. Σκουτέρης, Θ. Γιάγκου) δέν
συμμερίζονται τήν καινοφανή ἐρμηνεία Φειδᾶ ὅτι ἡ συμπροσευχή τῶν Ἰ. Κανόνων
ἀφορᾶ μόνο στή Θ. Λειτουργία.

η) Τέλος, σὲ σύντομη ἐργασία μας μέ τίτλο «οὐ δεῖ αἴρετικοῖς ἡ σχισματικοῖς
συνεύχεσθαι» (Πάτρα, 2008), παρατίθενται δεκάδες ἀπόψεις κληρικῶν (ἀνάμεσά
τους τῶν τελευταίων Αρχιεπισκόπων Αθηνῶν), καθηγητῶν Θεολογικῶν Σχολῶν,
τοῦ Ἀγ. Ὁρους, συγχρόνων Πατερικῶν μορφῶν, Τοπικῶν Συνόδων Ὁρθοδόξων
Ἐκκλησιῶν, Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, οἱ ὅποιοι δέχονται ἀπερίφραστα ὅτι στήν
κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς περιλαμβάνεται ὅχι μόνο ἡ συλλειτουργία ἡ
συμμετοχή στή Θ. Λειτουργία, ἀλλά καὶ ἡ ἀπλή συμπροσευχή μέ αἴρετικούς.

Συμπερασματικά: Εἶναι συνεπῶς ἀπολύτως ἐσφαλμένη ἡ ἀποψη τοῦ καθηγητοῦ
Φειδᾶ ὅτι οἱ Ἰ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἴρετικούς σχετίζονται
ἀποκλειστικά μέ τή Θ. Λειτουργία καὶ «συνδέουν πάντοτε τό "συνεύχεσθαι" πρός
πράξεις συλλειτουργίας ἡ συνιερουργίας ὁρθοδόξων κληρικῶν μετά αἵρετικῶν»
(Φειδᾶς, σ. 19) καὶ «συνεπῶς, ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν ἀνωτέρω κανόνων (πού
ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἵρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν ...
ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὁρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων καὶ ὅχι
βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20).

Κατά τήν πατερική γραμματεία, τίς κανονικές διατάξεις, τούς ἔγκριτους
ἐρμηνευτές, τήν ἐκκλησιαστική γραμματεία καὶ τή σύγχρονη Θεολογική σκέψη,
ἀκόμα καὶ κατ' αὐτόν τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο, ἡ κανονική
ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς δέν ἀφορᾶ μόνο στή Θ. Λειτουργία, ἀλλά σὲ
όποιαδήποτε ἐκκλησιαστική προσευχή, τελετή καὶ ἀκολουθία, ὅπουδήποτε καὶ ἄν
διεξάγονται ἀκόμα καὶ στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως («οἰκουμενικάς
λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καὶ ἄλλας θρησκευτικάς
τελετάς» κατά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη).

B. Οἱ Ἰ. Κανόνες ως δημιούργημα τοῦ δ' αἰῶνος!

Τό δεύτερο σημεῖο τῆς συλλογιστικῆς τοῦ καθηγητοῦ ἀφορᾶ στό χρόνο
συντάξεως τῶν Ἱερῶν Κανόνων πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἴρετικούς
καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ στήν ἐφαρμογή τους. Κατά τόν καθηγητή γιά νά κατανοηθεῖ
σωστά ἡ ἀληθής ἔννοια τοῦ Κανόνος πρέπει νά γίνει «συνεπής ἀναφορά τοῦ

πνεύματος αὐτοῦ εἰς τά συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικά προβλήματα τῆς συγκεκριμένης ἐποχῆς» καί εἰδικότερα «εἰς τάς ἐπικινδύνους διά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ' αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15). Μάλιστα ἀναφερόμενος στούς ΜΕ' Ἀποστολικό καί τούς Στ', Θ', ΛΑ', ΛΒ', ΛΓ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου (δ' αἱ.) σημειώνει ότι «ἡ Ἐκκλησία ἐσχετικοποίησε πάντοτε τά ὄρια τῆς κανονικῆς ἀκριβείας τῶν ἀνωτέρω κανόνων εἰς τήν ἐκκλησιαστικήν πράξιν καί δέν ἀνενέωσε τό κύρος αὐτῶν διά τινός μεταγενεστέρου κανόνος» (Φειδᾶς, σ. 20), ὑπονοώντας ότι ἡ ἀπαγόρευση αὐτή δέν ἔχει ἐφαρμογή πλέον, ἀφοῦ ἔξελειπαν οἱ ἐπικίνδυνες καταστάσεις γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας πού ύπηρξαν τόν δ' αἱ. ὅταν συνετάγησαν οἱ σχετικοί κανόνες.

Ο καθηγητής ἀναλύει διά μακρῶν τήν ἐκκλησιαστική κατάσταση τοῦ δ' αἱ. καί σέ αὐτή ἀποκλειστικά ἀποδίδει τήν αὐστηρότητα μέ τήν ὁποία οἱ Ἀποστολικοί καί λοιποί Κανόνες ἀντιμετωπίζουν τήν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικοινωνίᾳ Ὁρθοδόξων καί αἵρετικῶν (Φειδᾶς, σ. 15-16, 26-27, 30-31). Εἶναι ὅμως ἔτσι τά πράγματα; Ασφαλῶς ὅχι, διότι δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ότι ἡ αὐστηρή ἀπαγόρευση ἐπικοινωνίας μέ αἵρετικούς ἀνάγεται στά πρώτα ἀποστολικά χρόνια. Οι ἀναφορές στά κείμενα τῆς Κ.Δ. εἶναι σαφεῖς καί πιό ἀπόλυτες ἀπό ότι τῶν Ι. Κανόνων (Τίτ. 3, 10, 2 Ιω. 10-11, Ματθ. 7, 15. Πρόξ. 20, 29. Β' Κορ. 11, 13. 2 Πέτρ. 2, 1. 1 Ιωάν. 4,1. 2 Ιω. 7). Τό ίδιο καί στούς Ἀποστολικούς Πατέρες καί στή συνέχεια μέ ὅλους τούς Πατέρες. Ποιά ὅμως ἡ διαφορά μέ τόν δ' αἱ.; Οι Κανόνες ὁρισμένων ἀπό τίς Τοπικές Συνόδους καί τά κείμενα Πατέρων τοῦ δ' αἱ. μέ τήν ἐπικύρωση ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους ἀπέκτησαν αὐξημένο κύρος καί κυρίως ἐντάχθηκαν πλέον στό Κανονικό Δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας μας, γεγονός πού δέ συνέβη μέ παλαιότερες Συνόδους (ἐκτός τῆς ἐν Καρχηδόνι τοῦ 252 μΧ) ἢ ἄλλους παλαιότερους Πατέρες (ἐκτός Αγ. Διονυσίου καί Αγ. Γρηγορίου). Ἐτσι, τά παλαιότερα κείμενα, ἐπειδή δέν ἔχουν ἐνταχθεῖ στό κανονικό δίκαιο δέν εἶναι ἀντικείμενο μελέτης του· αὐτό ὅμως δε σημαίνει ότι δέν ύπάρχουν καί ότι τό πρώτον ἐμφανίζεται μόλις τόν δ' αἱ. ἡ Ἐκκλησία νά λέει ὅχι στήν ἐπικοινωνία μέ τούς αἵρετικούς! Συνεπώς, ἀπό τά πρώτα χρόνια καί ὅχι ἀπό τόν δ' αἱ. ἡ Ἐκκλησία θέτει τίς αὐστηρές ἀπαγορεύσεις γιά τούς αἵρετικούς καί ἀμέσως μόλις ἀρχίζει νά διαμορφώνεται τό κανονικό της δίκαιο τίς ἐντάσσει σέ αὐτό καί ἀποκτούν ἔτσι καί κανονικό - οἰκουμενικό κύρος.

Άλλα καί στούς μετέπειτα αἰῶνες, ὅταν ἔξελειπαν «αἱ ἐπικίνδυναι διά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ' αἰῶνος» (Φειδᾶς, σ. 15) ἡ Ἐκκλησία ὅχι μόνο δέν κατήργησε τούς Ι. Κανόνες αὐτούς ώς περιττούς πλέον, ἀλλά τούς διατήρησε καί τούς προσέδωσε καί οἰκουμενικό κύρος. Τί ἄλλο σημαίνει ἡ ἐπικύρωση τους χωρίς καμία τροποποίηση ἀπό τρεῖς Οἰκουμενικές Συνόδους; Οι Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἵρετικούς, ἔχουν ἐπικυρωθεῖ αὐτούσιοι χωρίς καμία τροποποίηση, ἀπό τόν Α' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἐκτός τῶν Αποστολικῶν), τόν Β' τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς, τόν Α' τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς καθώς καί ἀπό τήν μακραίωνη ἐκκλησιαστική παράδοση μέχρι σήμερα. Εἶναι ἀπορίας ἄξιο πῶς καί αὐτό τό σημεῖο διέλαθε (;) τῆς προσοχῆς τού καθηγητοῦ καί ὅχι μόνο δέν μνημονεύει πουθενά τήν ἐπικύρωση τῶν Κανόνων αὐτῶν ἀπό τίς τρεῖς Οἰκουμενικές Συνόδους, ἀλλά καί ισχυρίζεται ότι ἡ Ἐκκλησία «δέν ἀνενέωσε τό κύρος αὐτῶν διά τινός μεταγενεστέρου κανόνος» (Φειδᾶς, σ. 20)!

Ἡ Ἐκκλησία στά πλαίσια τῆς ποιμαντικῆς της μέριμνας καί εὐθύνης ἀσφαλῶς ἔχει τό δικαίωμα καί τήν ύποχρέωση τῆς κατ' οἰκονομίας ἀντιμετωπίσεως ὁρισμένων περιπτώσεων[12]. Μελετώντας τά σχετικά κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ἐγκρίτων κανονολόγων εύκολα διαβλέπουμε ότι εἶναι ίδιαίτερα πρόθυμοι νά ἐφαρμόσουν πολλαπλῶς τήν οἰκονομία ὅταν κάποιος αἵρετικός ἀρνηθεῖ τήν πλάνη

καί θελήσει νά έπιστρέψει στήν Ἐκκλησία, ἐνῶ ἀντίθετα εἶναι ἔξαιρετικά φειδωλοί, ἔως καί ἐντελῶς ἀρνητικοί, στή χρήση τῆς οἰκονομίας γιά τή συμπροσευχή μέ αἰρετικούς. ποτέ καί σέ καμία περίπτωση δέν εἶναι ἀποδεκτή ή ἐνεργής συμμετοχή τῶν αἰρετικῶν - καί μάλιστα τῶν ἡγετῶν - στή λατρευτική πράξη. Θά πρέπει νά γίνει σαφές ὅτι οἱ τυχόν ἔξαιρέσεις στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιοῦνται ως ἄλλοθι γιά τήν ἀμνήστευση σημερινῶν πρακτικῶν πού δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τήν διαχρονική ἐκκλησιαστική συμπεριφορά καί πρακτική. Μάλιστα εἶναι πολύ πιό αὐστηροί καί κατηγορηματικοί στήν ἀπαγόρευση τῆς μεταβάσεως τῶν Ὁρθοδόξων σέ Ναό αἰρετικῶν γιά συμπροσευχή μαζί τους, ἐνῶ ὁρισμένοι εἶναι κάπως ἀνεκτικοί καί κατ' οἰκονομία δέχονται τούς αἰρετικούς νά παρίστανται στήν Ὁρθόδοξη λατρεία, ὅταν ἔρχονται μέ σεβασμό καί διάθεση νά τή γνωρίσουν. Πάντως,

Ο κ. Φειδᾶς ἀφιερώνει μεγάλο τμῆμα τῆς μελέτης του (σ. 21-26) σέ «ἱ. κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου (419) περί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Δονατιστῶν, οἱ ὅποιοι ἐκφράζουν καί τό διαχρονικό πνεῦμα τῆς ὥρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως διά πάντα θεολογικόν διάλογον μετά τῶν ἑτεροδόξων» (Φειδᾶς, σ. 22). Καί ὅμως ή προσεκτική μελέτη τῶν Κανόνων αὐτῶν δέν ὄδηγει σέ δικαίωση τῶν ἀπόψεων τοῦ καθηγητοῦ! Αντιθέτως μᾶλλον! Καί ἔξηγοῦμε:

Τό ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Φειδᾶ ἀφορᾶ στό «ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετά τῶν ἑτεροδόξων κατά τούς Τερούς Κανόνες». Τό εὐρύτερο θέμα τῶν θεολογικῶν διαλόγων καί τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων, ὅσο καί ἄν σχετίζεται μέ τό θέμα τῆς συμπροσευχῆς ἀπαιτεῖ ἴδια μελέτη. Δέν εἶναι δυνατόν νά ἔξετάζεται παρενθετικά καί ἀπό σπόντα!

Στό ἄρθρο ἀναφέρονται πέντε Κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου (ἀπό τούς συνολικά 18 πού ἀφοροῦν τούς Δονατιστές). Πραγματικά ή Ἐκκλησία πονᾶ καί ἐνδιαφέρεται πάρα πολύ γιά τήν μετάνοια καί προτάσσει τήν ἐκκλησιαστική οἰκονομία γιά τήν ἐπιστροφή τους - ποιός ἀμφιβάλλει γι' αὐτό, η ποιός διαφωνεῖ; Στούς Κανόνες αὐτούς περιγράφεται διά πολλῶν ή διαδικασία πού ὄφείλουν νά ἀκολουθήσουν οἱ ὥρθοδόξοι ποιμένες στό διάλογο μαζί τους. Τό κρίσιμο ὅμως ἐν προκειμένω εἶναι ὅτι **πουθενά στούς Κανόνες δέν ύπονοεῖται οὕτε στό ἐλάχιστο κοινή λατρευτική σύναξη, κοινή προσευχή ή ἄλλη κοινή θρησκευτική τελετή μέ τούς ἐν διαλόγῳ εὐρισκομένους**, οὕτε ἀσφαλῶς προτρέπονται εἰς Ὁρθόδοξοι ποιμένες καί πιστοί σέ σύνταξη «διομολογιακῆς προσευχῆς», η εἰς «συμμετοχήν εἰς κοινήν προσευχῆν ὑπέρ τῆς ἐνότητος η εἰς λατρευτικάς ἐκδηλώσεις τῶν διεξαγονσῶν ἐπίσημον θεολογικόν διάλογον Ἐκκλησιῶν διά τήν ὑποστήριξιν η καί διά τήν ἐνίσχυσιν τῶν προοπτικῶν αὐτοῦ» (Φειδᾶς, σ. 27).

Συνεπῶς, ἀκολουθώντας τόν κ. Φειδᾶ πού συσχετίζει τούς ἀνωτέρω Ι. Κανόνες μέ τό θέμα τῆς συμπροσευχῆς, ἄν δεχθοῦμε ὅτι «ἱ. κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου (419) περί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Δονατιστῶν, ... ἐκφράζουν καί τό διαχρονικό πνεῦμα τῆς ὥρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως διά πάντα θεολογικόν διάλογον μετά τῶν ἑτεροδόξων»(Φειδᾶς, σ. 22) διερωτῶμαι ἀπό πού συνάγεται ὅτι οἱ Τεροί Κανόνες «*οὕτι μόνο ἀνέχονται, ἀλλά καί ἐνθαρρύνουν τήν κοινήν προσευχήν πρός ἐνίσχυσιν τῆς ἐκπεφρασμένης διαθέσεως ἐποικοδομητικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου διά τήν ἐνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος*» (Φειδᾶς, σ. 28), η πόθεν συνάγεται ὅτι «*ἐν τῇ διαχρονικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει ... πᾶσα πρωτοβουλία διαλόγου πρός ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ... ἐμπεριεῖχε πάντοτε ως αὐτονόητον τήν κοινή προσευχήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν*»;

Ἐρωτάται ὁ πλέον ἀρμόδιος περὶ τήν ἐκκλησιαστική ίστορία κ. Φειδᾶς : Οἱ διάλογοι πού ἔχει διεξάγει ή Ἐκκλησία στή δισχιλιετή ζωή τῆς εἶναι πάμπολλοι -

ἄλλοι εἶχαν αἰσια ἔκβαση καὶ ἄλλοι ἀπέτυχαν ὑπάρχει ἵστορικό προηγούμενο τό
όποιο νά δικαιολογεῖ τά ὅσα γίνονται σήμερα στήν οἰκουμενική κίνηση
ἀναφορικά μέ τίς συμπροσευχές ;πότε ἄλλοτε μέσα στήν ἐκκλησιαστική
ἵστορια ὁ ἡγέτης τῆς αἰρέσεως λαμβάνει ἐνεργό μέρος στήν ἐπισημότερη, ἃς
μου ἐπιτραπεῖ, Ὁρθόδοξη Θ. Λειτουργία καὶ θυμιάται ως χοροστατῶν
κανονικός Ἐπίσκοπος, ἐκφωνεῖ τήν Κυριακή προσευχή ἐξ ὀνόματος τοῦ
Ὅρθοδόξου πληρώματος, δέχεται καὶ ἀνταποδίδει τό λειτουργικό ἀσπασμό,
πράξεις πού μόνο σέ συλλειτουργοῦντες ἀρχιερεῖς καὶ ιερεῖς ἐπιτρέπονται; καὶ
στό τέλος ἀπό τό ἐπίσημο βῆμα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ διακηρύττει καὶ τό παπικό
πρωτεῖο; Πότε ὑμνήθηκε σέ ἐπισημη ἀκολουθία ἐν Ι. Ναῷ ὁ ἡγέτης τῆς
αἰρέσεως ἥ καὶ τοῦ σχίσματος ως κανονικός Ἐπίσκοπος καὶ μάλιστα «σεπτός
Ποιμένας καὶ Πρόεδρος» καὶ ἡ αἴρεση ἥ τό σχίσμα στό όποιο προϊσταται ως
«Ἐκκλησία ἥ σεπτή»[13]; Υπάρχει τέτοιο προηγούμενο ; Δέν ἀποτελεῖ πρόκληση;
π.χ. ἐβδομάδα προσευχῆς γιά τήν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν ; πότε ἄλλοτε Ὁρθόδοξοι
καὶ αἱρετικοὶ συνεργάστηκαν γιά τή σύνταξη «διομολογιακῆς προσευχῆς», ὅπως
ἔγινε στό ΠΣΕ ;

Σέ τελική ἀνάλυση, ἀφοῦ «ἐν τῇ διαχρονικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει ... πᾶσα
πρωτοβουλία διαλόγου πρός ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ...
ἐμπεριεῖχε πάντοτε ως αὐτονόητον τήν κοινή προσευχήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν
διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν» γιατί στή μελέτη του ὁ κ. Φειδᾶς δέν μᾶς παρουσιάζει ἀπό
ἔνα-δύο ἵστορικά πειστήρια τοῦ ἰσχυρισμοῦ του ἀπό κάθε ἐποχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς
μας ἵστορίας ; Θά ἡταν σημαντικό νά μᾶς ἀναφέρει περιστατικά ἀπό τήν «κοινή
προσευχή τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν» στά πλαίσια τῶν
διαλόγων γιά τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα στήν ἐποχή τῶν γνωστικῶν (β' καὶ γ'
αἱ.), τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων (δ' αἱ.), τῶν χριστολογικῶν αἰρέσεων (ε', στ', ζ' αἱ.), τῆς
εἰκονομαχίας, τῶν ἐνωτικῶν προσπαθειῶν μέ τή Δύση (ια-ιε αἱ.), τῶν διαλόγων μέ
τοῦ Προτεστάντες (ιστ', ιζ' αἱ.) ; Παρακαλεῖται ἴδιαιτέρως ὁ κ. Φειδᾶς νά μᾶς
γνωρίσει ἀν διασώζονται στήν ὑμνογραφία μας παρόμοιοι ὕμνοι μέ τούς
προαναφερθέντες! Μήπως τελικά ἥ ἀπονοία παρομοίων μέ τά σημερινά
περιστατικῶν στήν ἵστορια τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβεβαιώνει τό ἀνακριβές του
ἰσχυρισμοῦ του καθηγητοῦ; Παράλληλα, δέν πρέπει νά μᾶς ἐμβάλλει σέ σκέψη γιά
τό ποῦ καὶ πῶς πορευόμαστε!

Γ. Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν χαρακτηριστεῖ ως αἱρετικοί !

Κατά τόν κ. Φειδᾶ «οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, οἱ Παλαιοκαθολικοί, οἱ Αγγλικανοί, καὶ οἱ
Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δι' ἐπισήμου
ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ως αἱρετικοί ... διό καὶ εἶναι ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν
ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτοὺς χαρακτηρισμοί ως αἱρετικῶν, ἀφοῦ μόνο ἡ Ἐκκλησία δύναται
νά χαρακτηρίζῃ δι' ἐπισήμου πράξεως ... ως αἱρετικούς ἥ σχισματικούς» (Φειδά, σ. 31).

Είναι προφανές ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής δέν ἀποδέχεται πλήρως τήν
προαναφερθείσα ἀποψή ὅτι οἱ Ρωμαιοκαθολικοί καὶ οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν
καταδικασθεῖ ως αἱρετικοί, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει δέν χρειαζόταν ἡ λοιπή
ἐπιχειρηματολογία τῆς μελέτης, διότι αὐτός καὶ μόνο ὁ λόγος ἦταν ὑπέρ ἐπαρκῆς
ῶστε οἱ ἐν λόγῳ Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς νά μήν
ἰσχύουν στήν περίπτωση τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν! Ἐπισημαίνεται

ὅτι καί σχισματικοί μόνο να ἥσαν οἱ Παπικοί καὶ πάλι ἡ συμπροσευχή μαζί τους ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τούς Κανόνες!

Ὄμως τὸ κρίσιμο ἐρώτημα εἶναι: τί σημαίνει «ἡ Ἐκκλησία χαρακτηρίζει», ἢ πῶς ἀποφαίνεται ἡ Ἐκκλησία γιά τίς αἰρέσεις.

Ἄσφαλως ὑπέρτατη Ἀρχή, ἀλλά ὅχι ἀποκλειστική, πού ἐκφράζει τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος. Ὄταν ὅμως δέν εἶναι δυνατόν νά συγκληθεῖ Οἰκουμενική Σύνοδος, ἡ ὅταν ἡ Ἐκκλησία δέν κρίνει σκόπιμο νά τὴν συγκαλέσει, ἡ Ἐκκλησία ἀποφαίνεται καί χαρακτηρίζει μία διδασκαλία ὡς αἰρετική καὶ τὸν ἐκφραστή τῆς ὡς αἰρετικό μέσω Τοπικῶν Συνόδων. Άκομα καί ἡ ὁμόφωνη γνώμη τῶν Πατέρων (*consensus patrum*) ἐκφράζει τὸ ἀψευδές φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας. Ο ΙΕ' κανόνας τῆς ΑΒ' Συνόδου μέ ἀπόλυτη σαφήνεια ἀναφέρεται σέ «αἴρεσιν τινὰ παρά τῶν Ἅγιων Συνόδων, ἡ Πατέρων κατεγνωσμένην». Τά παραδείγματα ἀπό τῇ ζωῇ καὶ τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας πού ἐπιβεβαιώνουν τά ἀνωτέρω εἶναι πολλά:

- Οἱ γνωστικοί χαρακτηρίστηκαν ὡς αἰρετικοί χωρίς νά συγκληθεῖ Οἰκουμενική Σύνοδος.
- Οἱ μεγάλοι αἰρεσιάρχες Ἀρειος, Μακεδόνιος, Νεστόριος, οἱ εἰκονομάχοι χαρακτηρίστηκαν αἰρετικοί καὶ ἀποκόπηκαν ἀπό τὴν ἐκκλησιαστική κοινωνία, πρίν νά συνέλθει ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος πού τούς κατεδίκασε ὁριστικά.
- Οἱ ἔχθροι τοῦ ἡσυχασμοῦ καταδικάστηκαν ὡς αἰρετικοί ἀπό Τοπικές Συνόδους στήν Κωνσταντινούπολη.
- Ὁ ἐθνοφυλετισμός καταδικάστηκε ὡς αἴρεση τὸ 1872 σέ Τοπική Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τί συμβαίνει λοιπόν μέ τὸν Παπισμό;

Βέβαια ἡ Ἐκκλησία γιά λόγους πού Αὔτῃ ἔκρινε, δέν συνεκάλεσε Οἰκουμενική Σύνοδο γιά νά προβῆ σέ ρητή καταδίκη ὅπως ἔγινε μέ ἄλλους αἰρετικούς. Ὄμως γιά τὴ διαχρονική ἐκκλησιαστική συνείδηση ὁ Παπισμός εἶναι αἴρεση: πολλοί ἔγκριτοι Θεολόγοι καὶ κανονολόγοι καὶ κυρίως τὸ σύνολο τῶν Ἅγιων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πού ἀσχολήθηκαν μέ τὸν Παπισμό ὁμόφωνα ἀποφαίνονται ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολική «ἐκκλησία» εἶναι αἰρετική. Δέν ὑπάρχει οὕτε ἔνας Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας - ναί ! οὕτε ἔνας Ἅγιος - ὁ ὅποιος νά ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Παπισμός δέν εἶναι αἴρεση!

Ἐπί πλέον, ὑπάρχει πληθώρα Τοπικῶν Συνόδων - τῆς αὐτῆς τυπικῆς ἰσχύος μέ τίς Συνόδους γιά τίς ἡσυχαστικές ἔριδες καὶ τὸν ἐθνοφυλετισμό - πού ἔχουν καταδικάσει τίς παπικές πλάνες ὡς αἰρέσεις. Άλλα καὶ στά λειτουργικά κείμενα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀναφέρει τὸν Παπισμό ὡς αἴρεση (Συνοδικό Ὁρθοδοξίας).

Τέλος, μία ἀπό τίς πλάνες τοῦ Παπισμοῦ, τὸ Filioque, ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τὸν ὅρο τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τήν ἀπόφαση τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἔχει καταδικαστεῖ ρητῶς ἀπό τῇ Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (879) στήν ὅποια συμμετεῖχαν καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα καὶ ὄλων τῶν Πατριαρχῶν, οἱ δέ ἀποφάσεις τῆς ἔχουν γίνει ὁμόφωνα ἀποδεκτές ἀπό τούς συμμετέχοντες καὶ ἀπό τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν ἀξιόλογη ἔκδοση τῆς Ι. Μ. "Οσ. Γρηγορίου, Οἱ ἀγῶνες τῶν μοναχῶν ὑπέρ τῆς Ὁρθοδοξίας, Ἀγ. Ὁρος 2003 σ. 205-341, παρατίθενται οἱ ἀπόψεις πολλῶν Ἅγιων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας (ἄνω τῶν 40 προσώπων) πού κατίγγειλαν ὡς

αίρετικές τίς παπικές καινοτομίες. Μάλιστα όρισμένοι από αύτούς έδωσαν καί τό αίμα τους γιά τήν Όρθοδοξη Πίστη. Έπισης ό θεολόγος Παν. Σημάτης ἀναφέρεται ἐκτός τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί σέ πολλές Τοπικές Συνόδους τῆς Όρθοδοξου Ἑκκλησίας μας μετά τό Σχίσμα πού καταδικάζουν ώς αίρετικές τίς διδασκαλίες τοῦ Παπισμοῦ[14].

Ἐνδεικτική εἶναι ή **Συνοδική ἀπόφαση τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καὶ Τερεοσολύμων (1848)**: «ἀπό αὐτές τίς αἱρέσεις πού διαδόθηκαν σέ μεγάλο μέρος τῆς οἰκουμένης, γιά τούς λόγους πού γνωρίζει ό Κύριος, ἡταν κάποτε ό Αρειανισμός. Σήμερα εἶναι καί ό Παπισμός ... (τό Filioque) εἶναι αἱρεση καί αὐτοί πού τήν πιστεύουν αἱρετικοί ... γι' αὐτό καί ή μία, Ἁγία, Καθολική καί Αποστολική Ἑκκλησία ἀκολουθώντας τά ἵχνη τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀνατολικῶν καί δυτικῶν, κήρυξε καί παλαιά ἐπί τῶν Πατέρων μας, καί ἀποφαίνεται πάλι σήμερα συνοδικῶς ... ὅτι εἶναι αἱρεση καί οί ὄπαδοί του αἱρετικοί ... Ἐπίσης, οί συνάξεις πού συγκροτοῦνται ἀπό αὐτούς εἶναι αἱρετικές καί κάθε κοινωνία πνευματική τῶν Όρθοδοξων τέκνων ... μέ αὐτούς εἶναι ἀντικανονική, ὅπως ὅριζει ό ζ' κανόνας τῆς Γ' Οἰκ. Συνόδου»[15]. Παρόμοια ἀναφέρει καί ή ἐν**Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος (1895)** : «ὑπάρχουν ούσιώδεις διαφορές πού ἀφοροῦν στά θεοπαράδοτα δόγματα τῆς πίστεως μας καί στό θεοσύστατο κανονικό πολίτευμα τῆς διοικήσεως τῶν Ἑκκλησιῶν ... Ἡ Παπική Ἑκκλησία ... ὅχι μόνο ἀρνεῖται νά ἐπανέλθη στούς Κανόνες καί τούς ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλά στό τέλος τοῦ 19ου αἰ. εὐρύνοντας τό ύφιστάμενο χάσμα, ἐπισήμως ἀνακήρυξε καί ἀλάθητο ... Ἡ σημερινή Ρωμαϊκή εἶναι Ἑκκλησία τῶν καινοτομιῶν, τῆς νοθεύσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων, τῆς παρερμηνείας τῆς Γραφῆς καί τῶν ὅρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Γι' αὐτό εὐλόγως καί δικαίως ἀποκηρύχθηκε καί ἀποκηρύσσεται ἐφ' ὅσον μένει στήν πλάνη της»[16].

Συνεπῶς, τό ἄν κάποιος - ὅποιος καί ἄν εἶναι αὐτός - δέν ἀποδέχεται τή σαφῆ καί πάγια διδασκαλία τῆς Ἑκκλησίας μας, τήν όμοφωνη γνώμη τῶν Συνόδων Τῆς καί τῶν Ἁγίων μας ὅτι ό Παπισμός εἶναι αἱρεση, εἶναι θέμα προσωπικῆς του ἐπιλογῆς καί εὐθύνης.

Ἄς διερωθηθοῦμε ὅμως, ώς ἔχοντες τήν εὐθύνη τῶν ποιμένων καί διδασκάλων τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅταν ὅλοι οἱ Ἅγιοι καί πολλές Σύνοδοι όμόφωνα καί ρητῶς ἀποφαίνονται, πῶς μποροῦμε ἐμεῖς σήμερα ἐλαφρὰ τῇ καρδίᾳ νά δογματίζομεν **ἰσχυριζόμενοι** ὅτι εἶναι «ἄβασιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ώς αἱρετικῶν» ; Τότε μήπως καί ό ἐθνοφυλετισμός δέν εἶναι αἱρεση, ᾧ οἱ ἀπόψεις τοῦ Βαρλαάμ καί Ἀκινδύνου δέν εἶναι αἱρετικές ; Γιατί δύο μέτρα καί δύο σταθμά; Ἡ ἐμεῖς θά κρίνουμε κατά τό δοκοῦν ἥμīν ὅτι κάποιες ἀπό τίς Τοπικές Συνόδους καί τίς όμοφώνως ἐκφρασθεῖσες γνῶμες τῶν Ἁγίων ἐκφράζουν τήν Ἑκκλησία καί κάποιες ὅχι; **Ἐμεῖς ξέρουμε καλύτερα ἀπό ὅλους τούς Ἁγίους καί τίς Συνόδους πού ἀπεφάνθησαν;** δέν ἐγγίζει ἔνας τέτοιος **ἰσχυρισμός** τά ὅρια τῆς βλασφημίας;

Ἐπί πλέον δέ, τί θά συμβεῖ ἄν αὐτή τή συλλογιστική γιά τόν Παπισμό τήν ἐπεκτείνουμε καί σέ ἄλλες αἱρέσεις π.χ. στούς Μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ, τούς Μορμόνους, τούς Πεντηκοστιανούς, τούς τηλευαγγελιστές, οί όποιοι ἐπειδή «δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὑπό τῆς Όρθοδοξου Ἑκκλησίας δι' ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ώς αἱρετικοί ... διό καί εἶναι ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ώς αἱρετικῶν, ἀφοῦ μόνο ή Ἑκκλησία δύναται νά χαρακτηρίζῃ δι' ἐπισήμου πράξεως ... ώς αἱρετικούς ᾧ σχισματικούς»;

Μελετώντας τά σχετικά κείμενα βλέπουμε τό έξης παράδοξο : στό παρελθόν όλοκληρη ή Όρθοδοξη Παράδοση, όμοφωνα σχεδόν, χαρακτήριζε τούς Ρωμαιοκαθολικούς ως αίρετικούς (έλαχιστες οι έξαιρέσεις κυρίως στούς πρώτους αιώνες τοῦ σχίσματος καί αύτές δχι από μεγάλους θεολόγους). Τίς τελευταίες διμοις δεκαετίες, άντιθετα, βλέπουμε όλο καί περισσότερο θεολόγους πού ύπηρετούν στήν Οἰκουμενική Κίνηση, ἀρνούμενοι ἐντελῶς τή μακραίωνη παράδοση τῆς Όρθοδοξίας, νά ισχυρίζονται μέ χαρακτηριστική ἐπιμονή δτι οι Ρωμαιοκαθολικοί δέν είναι αίρετικοι! Η ἐντονη αύτή άντιθεση δημιουργεῖ εὐλογη ἀπορία : πᾶς είναι δυνατόν Όρθοδοξοι θεολόγοι νά ἐκφράζονται οιζικά άντιθετα μέ τήν ἐκκλησιαστική τους παράδοση; Τί ἔχει συμβεῖ καί ἔχουμε τέτοια όμοφωνία στήν ἀρνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως στούς οἰκουμενιστικούς κύκλους τῶν Όρθοδοξων θεολόγων σέ αύτό το κρίσιμο θέμα;

Η εὐλογη ἀπορία ἵστως βρίσκεται τήν ἀπάντησή της στήν εἰσήγηση τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου κ. Αθ. Βέλτση, ό όποιος στήν ἐπιστημονική ήμερίδα πού διοργάνωσε ή Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης μέ θέμα «Ο θεολογικός Διάλογος μεταξύ τῆς Όρθοδοξου Ἐκκλησίας καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (Θεσσαλονίκη 20.5.2009)», ἀναφέρθηκε σέ συναντήσεις πού προηγήθηκαν τοῦ ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου (1980), οι όποιες «δχι μόνο προετοίμασαν τό Θεολογικό Διάλογο, ἀλλά θά μποροῦσαν νά θεωρηθοῦν ἐν πολλοῖς παραδειγματικές γιά τή λύση τῶν ἐκκρεμῶν θεολογικῶν ζητημάτων. Οι λύσεις πού ἔχουν προταθεῖ - κατά τόν καθηγητή - θά μποροῦσαν ἀκόμη σήμερα νά ἀποτελέσουν τή διέξοδο, ἀληθή διέξοδο στήν πορεία τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἐνότητας». Καί συνεχίζει ό καθηγητής Βέλτσης μέ τό έξης ἀποκαλυπτικό : «Τό 1976 σέ ἑνα ἀπό τά συμπόσια τοῦ Pro Oriente στό Πανεπιστήμιο τοῦ Graz ό καθηγητής τῆς Δογματικῆς **Joseph Ratzinger** διετύπωσε μία πρόταση γιά τή λύση τοῦ ἐπίμαχου θεσμοῦ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρώμης καί τῆς ἔνωσης τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Καθολικῆς καί τῆς Όρθοδοξης. **Η ἐνότητα θά μποροῦσε - είπε ο Ratzinger - "νά ἐπιτευχθεῖ πάνω στή βάση δτι ή Ανατολή θά παραιτείτο ἀπό τό νά πολεμᾶ τή δυτική ἐξέλιξη τῆς β' χιλιετίας ως αίρετική καί θά ἀναγνώριζε τήν Καθολική Ἐκκλησία μέ ἐκείνη τή μορφή ως νόμιμη καί δρθή ἀπό πίστης, στήν όποια ή Καθολική Ἐκκλησία βρέθηκε μέσα ἀπό τήν ἐξέλιξη τῆς β' χιλιετίας, ἐνῶ ἀντίστροφα ή Δύση θά ἀναγνώριζε τήν Ανατολή ως νόμιμη καί δρθή στήν πίστη σέ ἐκείνη τή μορφή τήν όποια αύτή διατήρησε στήν ίστορία τῆς"!** Ο Ratzinger είναι σαφέστατος: **«ή Ανατολή θά παραιτείτο ἀπό τό νά πολεμᾶ τή δυτική ἐξέλιξη τῆς β' χιλιετίας ως αίρετική!»**

Μέ ἀλλα λόγια, σύμφωνα μέ τήν πρόταση τοῦ τότε καθηγητοῦ J. Ratzinger καί σημερινοῦ Πάπα Βενεδίκτου XVI, οι Όρθοδοξοι θεολόγοι πού διακονοῦν στό διάλογο δέν ὄφείλουν νά προσαρμόζουν τό θεολογικό τους λόγο καί τή συμπεριφορά στήν ἐκκλησιαστική παράδοση τῆς Όρθοδοξίας, ἀλλά νά συμμορφώσουν τήν παράδοσή μας στούς στόχους πού ἔχουν τεθεῖ σέ συνεννόηση μέ τόν Πάπα! Άν θέλουν οί Όρθοδοξοι νά ύπηρετούν τό Διάλογο θά πρέπει, κατά τόν Πάπα, νά μήν χαρακτηρίζουν ως αίρετικά τά καινοφανή δόγματα τῆς Παπωσύνης καί νά ἔρμηνεύσουν τήν ἐκκλησιαστική τους παράδοση κατά τέτοιο τρόπο ὥστε νά μήν είναι σέ ἀντίθεση μέ τόν Παπισμό! Κατόπιν αύτῶν, είναι πολύ «κακός» - κατά τόν π. Παΐσιο - ό λογισμός, δταν λέει δτι ό Πάπας φαίνεται νά καθορίζει σέ δρισμένα θέματα τό θεολογικό λόγο κάποιων συγχρόνων δρθοδόξων θεολόγων; **Η τέλος πάντων, γιά νά τό πούμε πιό κομψά, δτι ό θεολογικός λόγος κάποιων -ἀσφαλῶς δχι δλων - Όρθοδοξων είναι ἀποτέλεσμα ... συμφωνίας μέ τόν Πάπα;**

Γιά όρισμένους, δυστυχώς, τό ζητούμενο σήμερα δέν είναι νά προσαρμόσουν τή δική τους συμπεριφορά στήν έκκλησιαστική μας παράδοση, άλλά νά «κόβουν καί φάβουν» τήν παράδοσή μας σύμφωνα μέ τούς στόχους πού αύτοί έχουν θέσει... Καί όταν τά βρίσκουν δύσκολα μέ τήν πατερική διδασκαλία 10 αιώνων μετά το Σχίσμα - ή όποια στό σύνολό της είναι έναντιον τῶν Παπικῶν δογμάτων - τήν άκυρώνουν μέ τό θεολογικότατο έπιχείρημα δτι είναι ... πολεμική, ένω έμεις σήμερα είμαστε πλήρεις ... άγαπης !

Δ. Περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἡ Οἰκουμενική Κίνηση ;

Στήν προσπάθεια δικαιολογήσεως τῶν ἀντικανονικῶν συμπροσευχῶν ό καθηγητής ίσχυρίζεται ότι αύτές είναι «ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς ἐπισήμου ἀποφάσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας νά συμμετέχῃ δι' ἐκπροσώπων ... εἰς τά θεσμικά ὅργανα καί τάς δραστηριότητας τῆς συγχρόνου Οἰκουμενικῆς κινήσεως διά τήν ἑνότητα τῶν χριστιανῶν» (Φειδᾶς, σ. 11).

Τίθεται λοιπόν ένα (ψευτο-) δίλλημα: περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἡ Οἰκουμενική Κίνηση; Είναι όμως ἔτοι τά πράγματα; Άσφαλως όχι! Ή ἄποψη τοῦ καθηγητοῦ είναι αὐθαίρετη! Διότι ή ίστορία τῆς Ἐκκλησίας καί ή σημερινή πραγματικότητα βεβαιώνουν ότι μπορεῖ νά ύπαρχει διαχριστιανικός διάλογος χωρίς συμπροσευχές μέ ἀπόλυτο σεβασμό στήν ἐκκλησιαστική μας παράδοση :

1. Πάντοτε ή Ἐκκλησία στήν ίστορία της συνδιαλεγόταν μέ σχισματικούς καί αίρετικούς ἀκόμα καί μέ ἐτεροθρήσκους, μέ πολλούς ἀπό τούς όποίους ἐκπληρώθηκε ή προσδοκία γιά ἔνωση. Καί όμως **πάντοτε ἐπιβαλλόταν ή θερμή καί ἔντονη προσευχή, ἀλλά ἀπαγορευόταν αὐστηρά καί ή ἀπλή συμπροσευχή!**

2. Τό ότι είναι ἐφικτό ἀλλά καί ἐπιβάλλεται νά συνδυάζονται διαχριστιανικές σχέσεις καί σεβασμός στήν ἐκκλησιαστική παράδοση ἃς ἀκούσουμε τόν ἔμπειρο στούς Θεολογικούς διαλόγους πρωτοπρεσβύτερο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου π. Θεόδωρο Ζήση, ό όποιος προτείνει τήν μόνη ἀποδεκτή ἀπό τήν ἐκκλησιαστική τάξη συμπεριφορά : «Ὕπάρχει καί ἄλλος τρόπος διαλόγου καί προσεγγίσεως τῶν ἐτεροδόξων, χωρίς συμφυδμούς, συμπροσευχές καί συλλείτουργα. Ή κατ' οἰκονομίαν ἀπλή σωματική παρουσία, χωρίς καμία προσευχητική ή λειτουργική συμμετοχή ... Ακόμη καί κατά τή ἔναρξη τῶν θεολογικῶν συζητήσεων σέ κοινή συνδιάσκεψη (στή Φερράρα), προσευχήθηκαν ξεχωριστά οἱ Λατίνοι καί ξεχωριστά οἱ Ὁρθόδοξοι, **τακτική πού τηρεῖται μέχρι σήμερα σέ μερικούς ἀπό τούς θεολογικούς διαλόγους**»[17].

3. Σχετική είναι και η Άνακοίνωση της 9/22-4-1980 της Ιερᾶς Ἐκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τῆς Ιερᾶς Κοινότητος τοῦ Αγίου Ὁρούς Ἀθω «Περὶ τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν», ὅπου μεταξύ ἀλλων παρακαλούσε το Ἀγ. Ὁρος ὅπως είς τὸ ἔξῆς «**ὁ θεολογικὸς διάλογος οὐδόλως συνοδεύηται ἀπὸ συμπροσευχάς, συμμετοχὰς εἰς τὰς λειτουργικὰς καὶ λατρευτικὰς συνάξεις ἑκατέρων καὶ λοιπὰς ἐνεργείας, αἱ όποιαι ἐνδέχεται νὰ δώσουν τήν ἐντύπωσιν ότι ἡ ἡμετέρᾳ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέχεται τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ὡς πλήρη Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Πάπαν ὡς κανονικὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης.** Τοιαῦται ἐνέργειαι παραπλα-

νοῦν καὶ τὸ Ὁρθόδοξον πλήρωμα καὶ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, δίδοντες εἰς αὐτοὺς τὴν ἐσφαλμένην ἐντύπωσιν περὶ τοῦ τί φρονεῖ περὶ αὐτῶν ἡ Ὁρθοδοξία...»[18].

4. Άς μή ξεχνοῦμε, ἐπίσης, ὅτι μέχρι πολύ πρόσφατα διεξαγόταν θεολογικός διάλογος μέ τίς προχαλκηδόνιες Ἐκκλησίες. Καί ὅμως ποτέ δέν τέθηκε θέμα συμπροσευχῆς μαζί τους, διότι οἱ ἐκκλησίες αὐτές σέβονται τὴν ἐκκλησιαστική τάξη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου! Ἡ συμμόρφωση τῶν συμμετεχόντων στό θεολογικό αὐτό διάλογο μέ τὴν κανονική παραδοση σέ τίποτα δέν παρεμπόδισε τὸν διάλογο αὐτό νά προχωρήσει. Γιά ποιό λόγο λοιπόν νά μήν ἐφαρμοσθεῖ καὶ αὐτῇ ἡ πρακτική στὶς ἐπαφές μέ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς ἢ τοὺς Προτεστάντες;

5. Στό ἴδιο πνεῦμα τῆς προτάσεως τοῦ π. Θεοδ. Ζήση εἶναι καὶ ἡ προαναφερθεῖσα ἀπό 31 Ιανουαρίου 1952 Ἐγκύκλιος τῆς ύπο τὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόρα Πατριαρχικῆς Συνόδου πρός τοὺς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπου ἀποτρέπει τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πού συμμετέχουν σέ θεολογικούς διαλόγους ἀπό τίς συμπροσευχές.

6. «τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ αὐτονόητον τὴν κανονικήν ἀπαγόρευσιν (τῆς συμπροσευχῆς μέ ἔτεροθρήσκους) καὶ τὴν ἀποχήν ἀπ' αὐτῆς, χωρίς τοῦτο νά σημαίνῃ ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς συμπαρασύρει εἰς ἀπαγόρευσιν καὶ τὸν διαθρησκειακὸν διάλογον» τονίζει καὶ ὁ σημερινός Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος. **Κατά τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μπορεῖ νά ύπαρχει διάλογος καὶ συνεργασία χωρίς συμπροσευχή!**

7. Άντιθετα, ἡ λογική του κ. Φειδᾶ περὶ ἀρρήκτου συνδέσεως τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου μέ τίς συμπροσευχές εἶναι εἰς βάρος τῆς ἴδιας τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Διότι μία προσπάθεια ἡ ὅποια ὀδηγεῖ σέ περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀποδεκτή ἀπό κανένα Ὁρθόδοξο! Ἔνας διάλογος ὁ ὅποιος θεμελιώνεται στήν παράβαση τῶν Ἰ. Κανόνων δέν μπορεῖ νά ἔχει τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, παρά τὴν ὅποια καλή διάθεση τῶν ἐμπλεκομένων! Τελικά σέ τί εἴδους Ὁρθόδοξη μαρτυρία προβαίνουν οἱ συμμετέχοντες σέ μία διαδικασία πού περιφρονοῦνται οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἡ μακραίωνη παραδοση καὶ ζωὴ τῆς Ὁρθοδοξίας; Ἔνας τέτοιος διάλογος εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀποτυχημένος καὶ δέν μπορεῖ νά γίνει ἀποδεκτός ἀπό τὴν ἐκκλησιαστική συνείδηση !

8. «Κάνουμε μόνο ζημιά καὶ ἀντιθέτως δέν βοηθοῦμε καθόλου τὸν διάλογο» λέει ἀπερίφραστα ὁ Αρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανός - ἐπί εἰκοσαετίᾳ συμπρόεδρος στὸν Ἐπίσημο Θεολογικό Διάλογο μέ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς - ἀναφερόμενος σέ ὄρισμένες συμπροσευχές τίς ὅποιες καὶ χαρακτηρίζει ὡς «λάθη τραγικά» πού ἔχουν σοβαρές συνέπειες: «δυστυχῶς δημιουργοῦν πολύ θόρυβο, πολλή ζημιά, χωρίς νά ἔχουμε ἀπολύτως κανένα κέρδος. Ἐτσι δίνουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι σπεύδουμε νά κάνουμε μία Intercommunio, μία μυστηριακή κοινωνία μέ τούς ἔτεροδόξους ... κάνουμε μόνο ζημιά καὶ ἀντιθέτως δέν βοηθοῦμε καθόλου τὸν διάλογο»^[19].

9. Τέλος ἡ συμμόρφωση μέ τοὺς Ἰ. Κανόνες καὶ ἡ ἄρνηση τῶν Ὁρθοδόξων ἐκπροσώπων νά συμμετέχουν σέ κοινή Θ. Λειτουργία (intercommunio, Λειτουργία τῆς Lima) - παρά τὴν ἐπιμονή τῶν ἔτεροδόξων - σέ τίποτα δέν ἐμπόδισε, οὕτε στό

έλάχιστο, τό διάλογο μέ τούς έτεροδόξους. Γιατί νά μήν τηρηθεῖ ή ίδια στάση γιά κάθε μιօφής συμπροσευχή;

Ε. Οι συμπροσευχές μέ τούς αίρετικούς καί ό λαός τοῦ Θεοῦ.

‘Ο ίδιος ό καθηγητής συνομολογεῖ ότι ή αύστηρότητα τῆς Ἑκκλησίας γιά τήν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικοινωνίᾳ μέ αίρετικούς κατά τόν δ' αἱ. ὀφείλετο ἀποκλειστικά σέ ποιμαντικούς λόγους προστασίας τοῦ ὁρθοδόξου φρονήματος τοῦ λαοῦ. Βέβαια ούποστηρίζει ότι ἔξελειπαν πλέον οἱ κίνδυνοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί ύπονοεῖ ότι σήμερα δέν ύπάρχει κανένας λόγος γιά τήν ἀπαγόρευση τῆς συμπροσευχῆς μέ τούς αίρετικούς στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως !

Ασφαλῶς δέν ύψιστανται οἱ κίνδυνοι τοῦ δ' αἱ. Σήμερα ὅμως τά πράγματα εἶναι πολύ πιό σοβαρά καί ἐπικίνδυνα: δέν ύπάρχει, ὥπως παλαιότερα, ό κίνδυνος ἀποχώρησης ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἑκκλησία καί ἔνταξης στή Ρωμαιοκαθολική, ἀλλά ἔνας πολύ σοβαρότερος: ή ἀλλοίωση τοῦ Ὁρθοδόξου αισθητηρίου. Σήμερα, στήν ἐποχή τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ύπάρχει μία αὐξανόμενη ἀδιαφορία γιά τήν πίστη, πού τελικά σημαίνει ἀδιαφορία γιά τό ίδιο τό εὐαγγελικό μήνυμα. Τό σύνθημα τῆς νέας ἐποχῆς εἶναι πολύ πιό ἐπικίνδυνο ἀπό όποιαδήποτε αἴρεση τοῦ παρελθόντος: «ὅλοι οἱ δρόμοι ὁδηγοῦν στό Θεό· κανένας δέν δικαιοῦται τήν ἀποκλειστικότητα · ὅλες οἱ θρησκείες εἶναι τό ίδιο καί καμία θρησκεία δέν μπορεῖ νά ισχυριστεῖ ότι ἐκφράζει ὄλοκληρη τήν ἀλήθεια · παντοῦ ύπάρχει μέρος τῆς ἀλήθειας · δέν ἔχει σημασία τί πιστεύει ό καθένας». Εἶναι προφανές ότι ή ἀντίληψη αὐτή ἀνατρέπει τήν ούσια τῆς Ἑκκλησίας καί ἀλλοιώνει τό Ὁρθόδοξο ήθος τῶν πιστῶν, διότι ἀποτελεῖ καθολική ἀρνηση τοῦ Εὐαγγελίου, ἀφοῦ ὁδηγεῖ σέ ἀρνηση τοῦ μοναδικοῦ Σωτῆρα καί Λυτρωτή Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βέβαια, θέλω νά πιστεύω, ότι κανένας ἀπό τούς Ὁρθοδόξους ποιμένες δέ συμμερίζεται τή «θεωρία τῶν κλάδων» καί γενικότερα τή διδασκαλία τῆς νέας ἐποχῆς, ἀκόμα καί ἀν κάποιες διατυπώσεις τοῦ λόγου ἐπιτρέπουν καί ἄλλες ἀναγνώσεις (πχ. περί τῶν δύο πνευμόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ!).

“Ομως ύπάρχει σοβαρό πρόβλημα όταν οἱ Ὁρθόδοξοι Ποιμένες, καί μάλιστα οἱ τά πρῶτα φέροντες, δίνουν τήν ἐντύπωση στόν ἀπλό λαό ότι δέν πρέπει νά προτάσσεται ή ἀλήθεια τῆς πίστεως, ότι δέν ἔχει καί πολλή σημασία τό δόγμα, ἀρκεῖ νά είμαστε «ἀγαπημένοι». Αλίμονο όταν τίθεται σέ ἀντιδιαστολή ή ἀκρίβεια τῆς πίστεως καί ή ἀγάπη !

Αύτό βέβαια δέ λέγεται πλέον ρητῶς (εύτυχῶς δέν ἐπαναλήφθηκαν οἱ ἀτυχεῖς (;) φράσεις τοῦ Αθηναγόρα), ἀλλά ό πιστός λαός, πού δυστυχῶς δέν γνωρίζει πολλά γιά τήν πίστη του, όταν βλέπει τούς ήγέτες τῶν αἰρέσεων νά παρίστανται καί νά συμμετέχουν ἐνεργά στήν Ὁρθόδοξη λατρεία καί τούς Ὁρθοδόξους Ἐπισκόπους νά συμπροσεύχονται συχνά-πυκνά μέ τούς αίρετικούς ἐνδεδυμένοι ἀμφια (ό λαός καί τό μανδύα τό θεωρεῖ λειτουργικό ἔνδυμα), τό μήνυμα πού παίρνει εἶναι ότι δέν ἔχει σημασία τί πιστεύουμε, δέν ἔχουν σημασία οἱ διαφορές στήν πίστη, ἀφοῦ ὅλοι τό ίδιο είμαστε καί ὅλοι μποροῦμε ἀπό κοινοῦ νά στεκόμαστε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ συμπροσευχόμενοι. Εἶναι προφανής ή ζημιά πού γίνεται, καί μετά ἀς κάνουμε όσα κηρύγματα θέλουμε γιά τή μοναδικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καί τήν ἀξία τῆς ἀληθούς πίστεως κοκ. Η συνείδηση τοῦ λαοῦ μας ἔχει ήδη ἀλλοιωθεῖ ! Καί ἔτσι φτάσαμε - γιά νά χρησιμοποιήσω περιστατικό ἀπό τήν πόλη μου - θεολόγος καθηγητής, αὐτοπροβαλλόμενος ώς ύπερομαχος τοῦ διεκκλησιαστικοῦ διαλόγου, νά μή βλέπει τό παραμικρό ἐκκλησιολογικό πρόβλημα ἀν κάποιοι Ὁρθόδοξοι συστηματικά, κάθε

Κυριακή, ἐκκλησιάζονται καί ψάλλουν στο Ρωμαιοκαθολικό Ναό τῶν Πατρῶν! Αύτό δέν εἶναι σχετικοποίηση τῆς πίστεως, πλήρης ἀμβλυνση τοῦ ὄρθιοδόξου αἰσθητηρίου, πλήρης καταστροφή τῶν ἐκκλησιολογικῶν ἀντανακλαστικῶν; Πραγματικά ἡ κορύφωση τῆς τραγικότητας καί τῆς σύγχυσης - καί μάλιστα στό λόγο θεολόγου ! Γιά τό κατάντημα αὐτό δέν ἔχουν εὐθύνη οἱ τά πρῶτα φέροντες τῆς Ἐκκλησίας μας καί συμπροσευχόμενοι μέ τούς ἐτεροδόξους εὐκαίρως-ἀκαίρως ;

Ἐκτός ἀν ὅλες αὐτές οἱ συμπροσευχές γίνονται ἐπίτηδες γιά νά προκαλέσουν καί κυρίως νά διαμορφώσουν ἔνα τέτοιο ἥθος στούς πιστούς μας, ὥστε νά ἔξαλειφθεῖ κάθε ἀντίσταση στά σχέδια κάποιων! Μήπως, δηλαδή, κάποιοι γιά τό μόνο πού ἐνδιαφέρονται εἶναι νά πραγματοποιηθεῖ πάση θυσία μία, ὅποια σδήποτε μορφής, «ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν». Καί ώς μοναδικό δρόμο ἐπέλεξαν τή θεωρία-μεθόδευση πού, κατά τόν Μητροπολίτη Τυρολόγης (τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου) κ. Παντελεήμονα, «διετυπώθη ὑπό τινῶν Ρωμαιοκαθολικῶν συνέδρων» στή Β' Βατικανή Σύνοδο ὅτι "ή ἔνωσις θά ἐπιτευχθεῖ σταδιακῶς καί οὐχί διά διαπραγματεύσεων ἐκκλησιαστικο-θεολογικῶν σέ τρία στάδια: α) φιλία καί ψυχολογική προπαρασκευή (σημ. συντ: ἔχει ἥδη συντελεσθεῖ), β) μερική μυστηριακή κοινωνία (σημ. συντ: συντελεῖται διά τῶν συμπροσευχῶν) καί γ) πλήρης μυστηριακή κοινωνία"»[20]. Μήπως ἐκεī συστηματικά ὅδηγεī ή περιφρόνηση τῆς κανονικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας μας καί ἀπλῶς δέν ὄμολογεῖται ;

π. Άναστασιος Γκοτσόπουλος

Πάτρα 22 . 6 . 2009

-
- [1] Ὄλοκληρο τό ὄρθρο στή διαδικτυακή τοποθεσία : www.alopsis.gr/alopsis/feidas.pdf
  - [2] Ιω. Σταματάκου, Λεξικόν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Αθῆναι 1972), σ. 950.
  - [3] G.W.H. Lampe, A Patristic Greek Lexicon, (Οξφόρδη 1961), σ.σ. 1290, 1325-1326.
  - [4] Πράξ. 26, 29. Ρώμ. 9, 3. 2 Κορινθ. 13, 7, 9. Ιακ. 5, 16. 3 Ιωάν. 2.
  - [5] PG 140, 620^A.
  - [6] Σ. Μπιλάλη, Ὁρθοδοξία καί Παπισμός, (Αθῆναι 1969), τ. Β' σ. 367.
  - [7] Ι. Καρδιόη, Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Αθήναις 1953, σ.σ. 905-925.
  - [8] Ι. Πόποβιτς, «Ορθοδοξία καί "Οἰκουμενισμός". Μία Ορθόδοξος γνωμάτευσις καί μαρτυρία», στό Κοινωνία, 18,2 (1975), σ. 98.
  - [9] «Ἐγκύλιος πρός τούς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν» (31 Ιανουαρίου 1952), στό : Καρδιόη, Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα, σ.σ. 962-963.
  - [10] Β. Ἀρχοντώνη, Περὶ τήν καδικοποίησιν τῶν Ι. Κανόνων καί τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 73.
  - [11] Ὁρθόδοξος Τύπος, φ. 1334/24.9.99.
  - [12] Αναλυτικότερα βλ. Αν. Γκοτσόπουλου, «οὐ δεῖ αἰρετικοῖς ἢ σχισματικοῖς συνεύχεσθαι», Πάτρα 2008, σ. 56-114, ὅπου καί σχετική βιβλιογραφία.
  - [13] Γιά νά θυμηθοῦμε ὄλοκλήρους τούς ὕμνους : «Κωνσταντίνου ἡ πόλις, Πρωτοκλήτου λυχνία τε ἄγει ἐօστήν λαμπροφόρον δεχομένη τόν Πρόεδρον, Ρωμαίων Ἐκκλησίας τῆς σεπτῆς, καθέδρας Κορυφαίου μαθητοῦ, φιλαδέλφῳ διαθέσει τε ἐκ ψυχῆς, εὐξώμεθα γηθοσύνως : Μεῖνον, Παρακλητε, ἐν ἡμῖν, ἄγων ἡμᾶς πρός σήν ἀλήθειαν, ἵν' ὄμοφώνως στόματι ἐνί, καρδίᾳ Σέ δοξάζωμεν» καί «Ναύς, ἡ πάντιμος Ὁρθοδοξίας ἀγλαΐζεται νῦν δεχομένη, ἐκ Δυσμῶν σεπτόν Ποιμένα καί Πρόεδρον καλλιερούσα δ' εὔσήμιας εὐφράνεται ἐν εὐσεβείᾳ Χριστόν ἱκετεύουσα: Τῇ δυνάμει σου τόν κόσμον σου περιφρούρησον ἐν' ὁμονοίᾳ συντηρῶν ὡς ὑπεράγαθος» καί τήν δέηση : «Ἐτι δεόμεθα ὑπέρ τοῦ Αγιωτάτου Ἐπισκόπου καί Πάπα Ρώμης Βενεδίκτου καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί Πατριαρχού ήμῶν Βαρθολομαίου καί ὑπέρ τοῦ

κατευθυνθήναι τά διαβήματα αὐτῶν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν» !

- [14] Π. Σημάτη, Είναι αἴρεση ό Παπισμός; Τί λένε οι Οἰκουμενικές Σύνοδοι καί οἱ Ἅγιοι Πατέρες, σ.σ. 23-56.
- [15] Ανωνύμου, Ὁ πειρασμός τῆς Ρώμης, ἔκδ. I.M.Kουτλουμουσίου, σ.σ. 85-115.
- [16] Καρμίρη, Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα, σ.σ. 932-946.
- [17] Θ. Ζήση, «Γιά τή συμπροσευχή Πατριάρχου καί Πάπα ποιά σύνοδος θά ἐπιβάλει τήν κανονικότητα;», Θεοδομία, 6,2 (2004), σ.σ. 174-175.
- [18] Ιερᾶς Ἐκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τῆς Ιερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἅγιου Ὁρούς Ἀθω, «Περὶ τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν», Κοινωνία, 23,2 (1980), σ.σ. 126-127.
- [19] Στυλιανοῦ, Αρχιεπισκόπου Αὐστραλίας, «Ο μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν Θεολογικός Διάλογος, Προβλήματα καί προοπτικές», Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 29 (1986-1989), σ.σ. 22-24.
- [20] Π. Ροδόπουλος, Μητρ. Τυρολόγης καί Σερεντίου, στό Π. Σημάτη, Ἡ Πατερική στάση στούς θεολογικούς διαλόγους καί ὁ Οἰκ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, Τρίκαλα-Αθήνα 2008, σ. 51.

[Ιερά Μονή Παντοκράτορος Μελισσοχωρίου](#)

Powered by active³ CMS - 2/9/2009 12:42:33 μμ